

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA VEŘEJNÉ EKONOMIKY

Dopady migrace na pracovní trh České republiky
The Impacts of Migration on Labour Market in the Czech Republic

Student:	Bc. Aneta Vertichová
Vedoucí diplomové práce:	Ing. David Lenert, PhD., MBA

Ostrava 2013

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra veřejné ekonomiky

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Aneta Vertichová**
Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202T055 Veřejná ekonomika a správa
Specializace: 00 Veřejná ekonomika a správa
Téma: Dopady migrace na pracovní trh České republiky
The Impacts of Migration on Labour Market in the Czech Republic

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Migrace a pracovní trh
 3. Analýza migrace na trhu práce v ČR
 4. Zhodnocení vlivu migrace na pracovní trh v ČR
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

- BAROŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. 308 s. ISBN 80-210-3875-6.
- MUSÍLEK, Petr, Helena KOLIBOVÁ a Alina KUBICOVÁ. *Problematika trhu práce a politiky zaměstnanosti*. 1. vyd. Opava: Optys, 2009. 149 s. ISBN 978-80-85819-76-2.
- WINKLER, Jiří a Martin ŽIŽLAVSKÝ. *Institucionální změna a veřejná politika: analýza zaměstnanosti*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. 185 s. ISBN 978-80-210-5601-5.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. David Lenert, Ph.D., MBA**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 26.04.2013

doc. Ing. Petr Tománek, CSC.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci vypracovala zcela samostatně, za použití všech informačních zdrojů uvedených v seznamu použité literatury, včetně příloh. Přílohy č. 2 a 3 dané mi k dispozici, jsem samostatně upravila.

Handwritten signature in blue ink, reading "M. Aneta Šerdičková", written over a dotted line.

Podpis studentky

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Migrace a pracovní trh.....	7
2.1	Cizinec.....	7
2.1.1	Legislativa upravující pobyt cizinců v ČR.....	8
2.1.2	Informační data o cizincích.....	12
2.2	Migrace.....	15
2.2.1	Teoretické koncepty vysvětlující migraci.....	17
2.2.2	Důvody migrace.....	20
2.2.3	Migrační politika.....	21
2.3	Trh práce.....	23
2.3.1	Poptávka a nabídka na trhu práce.....	24
2.4	Nezaměstnanost.....	26
2.4.1	Typy nezaměstnanosti:.....	27
2.4.2	Důsledky nezaměstnanosti.....	29
2.5	Pracovní migrace.....	30
2.5.1	Typy pracovní migrace.....	31
2.5.2	Zahraniční zaměstnanost.....	32
3	Analýza migrace na trhu práce v ČR.....	38
3.1	Cizinci v České republice.....	38
3.2	Cizinci dle postavení na trhu práce, pohlaví a věku.....	41
3.3	Zaměstnanost cizinců dle zdrojových zemí migrace.....	45
3.4	Pracující cizinci dle jednotlivých krajů.....	46
3.5	Zaměstnávání cizinců podle oborů činností CZ-NACE.....	48
3.6	Vývoj nezaměstnanosti na pracovním trhu a hrubého domácího produktu v ČR.....	50
4	Zhodnocení vlivu migrace na pracovní trh v ČR.....	53

4.1 Demografické vlivy	53
4.2 SWOT analýza.....	54
4.3 Vlivy migrace na pracovní trh ČR.....	57
5 Závěr	59
Seznam použité literatury	61
Seznam zkratek	66
Prohlášení o výsledku diplomové práce	
Seznam příloh	

1 Úvod

Migraci nazýváme děj, kdy jednotlivec nebo celé skupiny lidí opouští místo, kde se narodily a hledají jiné, lepší místo k životu. Mezinárodní migrace je přirozený proces, kterým se lidé již po staletí přesouvají, aby našli nové vhodné podmínky pro usídlení. Hlavními důvody migrace jsou v dnešní době rozdíly mezi ekonomicky vyspělými a zaostalými zeměmi. Migrace se stává stále častějším fenoménem, do kterého se řadí i Česká republika. V posledních letech výrazně stoupá počet cizinců, kteří přicházejí do České republiky za pracovní příležitostí, a jejich podíl na celkové české populaci stále stoupá. Česká republika se řadí mezi cílové země migrantů. Důvody příchodu většiny cizinců jsou ekonomického rázu s cílem zlepšit své životní podmínky.

Zaměstnanost cizinců je v současnosti velice důležitým tématem nejen v České republice, ale i v jiných zemích světa, které mají zároveň problémy s populačním stárnutím obyvatelstva. Pokles počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva se v ekonomice postupně začíná projevovat v nedostatku pracovní síly v určitých sektorech národního hospodářství.

Výraznou změnou prošla Česká republika v roce 2004, kdy se stala členským státem Evropské unie, tím se značně změnil postoj k zaměstnávání občanů členských států, kteří začali mít rovnocenná práva a v postavení zaměstnávání a podnikání cizinců jako tuzemští občané. Česká republika se tak stala dostupnější destinací pro zahraniční pracovníky a dle toho musela zavést novelizovanou migrační politiku.

Zahraniční pracovníci zaměstnávání na území České republiky v první řadě obsazují především volná místa, která nejsou uspokojující pro české pracovníky z důvodu nízké atraktivnosti anebo velkého nepoměru náročnosti práce a jejího ohodnocení. V druhé řadě si v České republice zakládají firmy nebo zde přesouvají své pobočky, a to až na úrovni nadnárodních společností.

Každý občan České republiky vnímá situaci okolo pracovní migrace jiným způsobem. Pracovní migrace s sebou přináší jak pozitivní, tak negativní dopady na společnost. Společnost v tomto ohledu bývá rozdělena na tři názorové proudy. První skupina přijímá pracovní migranty jako přínos, který vyplní dosavadní mezery na trhu práce a pomůže tak místní ekonomice. Druhá část společnosti se k věci pracovní migrace staví laxně. Třetí skupina je zastoupena odpůrci pracovních migrací zastávající názor, že pracovní místa, která obsadí migranti, mohla být vyžita místní pracovní silou, a tudíž pracovní migrant působí jako „škodná“, která pohlcuje lokální pracovní příležitosti.

Předložená diplomová práce se bude zabývat konkrétním směrem pracovní migrace, tedy imigrací zahraničních pracovních sil na trh práce České republiky.

Cílem diplomové práce bude zhodnotit vliv migrace na pracovní trh v České republice. Základem pro zhodnocení bude analýza a také zamyšlení se nad přítomností cizinců na trhu práce a zda jsou pro něj příležitostí nebo hrozbou.

Řešení diplomové práce bude vycházet z **hypotézy**: Zahraniční pracovní síla nepředstavuje ohrožení pro zaměstnávání českých občanů.

K naplnění stanoveného cíle a ověření stanovené hypotézy diplomové práce budou použity metody práce – analyticko-kritická metoda literatury předmětu, analýza dokumentů, komparace, metody časových řad a SWOT analýza.

Jako zdroj informací k diplomové práci budou použity odborné monografické publikace, aktuální znění zákonů a odborné publikace. Informace o vývoji pracovních migrantů v jednotlivých letech budou čerpány z důkladně prostudovaných statistik Českého statistického úřadu. Všechny uvedené informace jsou uveřejněny na oficiálních zdrojích a neodrážejí tedy obraz nelegální migrace. Diplomová práce je členěna do pěti kapitol včetně úvodu a závěru.

Druhá kapitola se bude věnovat vymezení základních pojmů spojených s migrací, legislativním podmínkám při vstupu a zaměstnávání cizinců na území České republiky. Dále v ní budou popsány základní ekonomické koncepty migrace, které se snaží vysvětlit příčiny migrace na základě působení různých aspektů nutících cizince migrovat. Dále bude kapitola zaměřena na teoretické ujasnění základních pojmů souvisejících s trhem práce a zákonitostmi, které se v něm uskutečňují. Na ně pak navazuje vymezení nezaměstnanosti, pracovní migrace, jenž jsou doplněny poznatky o vzájemné vztahy, jakými se migrace a trh práce ovlivňují.

Třetí kapitola bude obsahovat analýzu počtu cizinců na území České republiky. Kapitola bude pojednávat o vývoji a podobě pracovních migrací v období 2007 až 2011 v České republice. Analýza zachytí rozbor počtu cizinců a jejich ekonomickou strukturu.

Čtvrtá kapitola bude rozebírat demografické vlivy imigrace. Následnou SWOT analýzou imigrace cizinců budou určeny silné, slabé stránky, příležitosti a ohrožení. V závěru kapitoly budou uvedeny vlivy imigrace na pracovní trh České republiky, které vyvrátí předsudky občanů o fenoménu migrace, hlavně v souvislosti s vytlačováním domácí pracovní síly pracovními migranty ze zahraničí.

2 Migrace a pracovní trh

V kapitole jsou vymezeny a blíže definovány základní pojmy z oblasti teorie migrace. Objasníme si základní termíny Cizinec a Občan Evropské unie. Přiblížíme si a seznámíme se s legislativními podmínkami pro jejich vstup a pobyt na území České republiky. Vysvětlíme si teoretická východiska migrace a popíšeme si vybrané explanační teorie mezinárodní migrace. Dále se budeme zabývat základními teoretickými pojmy související s trhem práce. Nejprve si objasníme poptávku a nabídku, které ovlivňují trh práce. Upřesníme si další důležitý faktor ovlivňující trh práce - nezaměstnanost, přesněji její typy a důsledky. Následně si vymežíme definici pracovní migrace, která má úzký vztah s trhem práce a vzájemně na sebe působí. Přiblížíme si pojem zahraniční zaměstnanosti a rozčleníme ji dle ekonomických aktivit.

2.1 Cizinec

Cizinec je podle § 1 zákona č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky, každý, kdo není státním občanem České republiky včetně občana Evropské unie. Cizinci mají v některých oblastech odlišné právní postavení než občané České republiky. Nejsou jim přiznávána některá politická práva, například právo volit, být volen, být členem politické strany, vykonávat některé funkce (poslanec, soudce, prezident republiky apod.). Nemohou vykonávat některá povolání, jako jsou například voják, policista, matrikář apod. Cizinci rovněž nemohou zcela svobodně vstupovat na území České republiky a pobývat tam. Cizincům je přiznáno právo petiční, právo sdružovat se v občanská sdružení či právo shromažďovací. Mají stejná majetková práva jako státní občané České republiky, s výjimkou nabývání nemovitostí (zde existují určitá omezení - nemovitosti mohou nabývat například cizinci s trvalým pobytem v České republice či za účelem podnikání.) V řadě oblastí, jako je například trestní právo, přestupkové právo, občanské právo, rodinné právo či obchodní právo, mají cizinci stejné postavení jako čeští státní občané¹.

Podmínky vstupu a pobytu na území České republiky jsou odlišné pro následující skupiny cizinců:

- občané Evropské unie, Islandu, Norska, Lichtenštejnska a Švýcarska
- občané třetích zemí - rodinní příslušníci občané Evropské unie (tzv. osoby požívající právo Společenství na volný pohyb) - stejný režim je uplatňován vůči rodinným příslušníkům občanů Islandu, Norska, Lichtenštejnska a Švýcarska.

¹BUDILOVÁ, Lenka a Tomáš HIRT. *Policista v multikulturním prostředí, Informační manuál pro policii ČR*. Praha, 2005. 99 s. ISBN 80-903510-1-8. S. 9.

- občané tzv. třetích zemí.²

Občan Evropské unie má legislativou dána určitá zvýhodnění, která se řídí zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (např. občané Evropské unie nepotřebují pro pobyt vízum a to bez ohledu na účel a dobu pobytu). Občanem Evropské Unie se rozumí občan nebo rodinný příslušník občana Evropské unie ze zemí: Belgie, Bulharska, České republiky, Dánska, Estonska, Finska, Irska, Itálie, Lucemburska, Kypru, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Malty, Německa, Nizozemska, Portugalska, Polska, Rakouska, Rumunska, Řecka, Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, Slovenska, Slovinska, Španělska a Švédska. Obdobná práva a povinnosti se vztahují i na občany Islandu, Lichtenštejnska, Norska a Švýcarska, i když členskými státy Evropské unie.

Rodinným příslušníkem občana Evropské unie je:

- manžel,
- rodič, jde-li o občana Evropské unie mladšího 21 let, kterého vyživuje a se kterým žije ve společné domácnosti,
- dítě mladší 21 let nebo takové dítě manžela občana Evropské unie,
- nezaopatřený příbuzný ve vzestupné nebo sestupné linii nebo takový příbuzný manžela občana Evropské unie.³

2.1.1 Legislativa upravující pobyt cizinců v ČR

Z právního hlediska se osoby pobývající na území České republiky dělí na státní občany a cizince. Státní občan má některá základní práva a povinnosti. Cizincem je potom každý další, kdo není státním občanem České republiky. Podmínky vstupu a pobytu cizinců na území České republiky jsou upraveny zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tzv. Cizinecký zákon. Podle Cizineckého zákona je cizinec oprávněn pobývat na území České republiky přechodně, dlouhodobě nebo trvale.

Přechodně může cizinec na území České republiky pobývat bez víza, na základě vydaného krátkodobého nebo dlouhodobého víza a nebo na základě výjezdního příkazu. Přechodný pobyt nesmí být delší než 3 měsíce.

Bezvízový pobyt:

²JOKLOVÁ Kateřina a kol. *Zaměstnávání cizinců a vysílání pracovníků do zahraničí*. 1. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2009. 309 s. ISBN 978-80-7357-437-6. S. 25.

³MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. MVČR: *Služby pro veřejnost* [online]. MVČR [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/kdo-je-obcan-eu-a-jeho-rodinny-prislusnik-209966.aspx>.

- pobývat bez víza může cizinec na území České republiky pouze tehdy, stanoví-li tak mezinárodní smlouva, rozhodne-li tak vláda České republiky nebo v případech, kdy tak přímo stanoví cizinecký zákon,
- po přijetí do Evropské unie je Česká republika vázána příslušnými předpisy, které jsou pro všechny členské státy závazné. Předpisy obsahují výčet států, jejichž státní příslušníci při pobytu do 3 měsíců podléhají vízové povinnosti, a výčet států, jejichž státní příslušníci jsou od vízové povinnosti osvobozeni,
- pokud občan jiného členského státu Evropské unie hodlá pobývat na území České republiky přechodně po dobu delší než 3 měsíce (např. z titulu zaměstnání, podnikání, studia) může požádat o vydání povolení k přechodnému pobytu. Za podmínek stanovených Cizineckým zákonem může občan Evropské unie rovněž požádat o vydání povolení k trvalému pobytu na území České republiky. V obou případech občan Evropské unie obdrží „průkaz o povolení k pobytu pro státního příslušníka členského státu Evropských společenství“ (v případě povoleného trvalého pobytu i rozhodnutí). Vydání uvedeného průkazu není podmínkou oprávněnosti pobytu občana Evropské unie na území České republiky.

Krátkodobá víza:

- letištní vízum - označení symbolem „A“, opravňuje cizince k pobytu v tranzitním prostoru mezinárodního letiště při čekání na letecký spoj,
- průjezdní vízum - označení symbolem „B“, opravňuje cizince k průjezdu územím České republiky z území jednoho státu na území jiného státu,
- vízum k pobytu do 90 dnů - označení symbolem „C“, opravňuje cizince k pobytu na území České republiky po dobu v něm uvedenou s tím, že celková doba pobytu nesmí překročit 3 měsíce během půl roku ode dne prvního vstupu,
- jednotné Schengenské vízum - označení symbolem „A, B, C“, udělené smluvním státem, které jeho držitele opravňuje k pobytu i na území jiného smluvního státu.

Dlouhodobá víza:

- národní vízum - označení symbolem „D“, opravňuje cizince k pobytu na území České republiky delším 90-ti dnů, platnost víza je maximálně 6 měsíců,
- dlouhodobé vízum smluvních států - označení symbolem „D+C“, opravňuje cizince po dobu 3 měsíců k pobytu i v jiných Schengenských státech, platí tedy i jako krátkodobé jednotné Schengenské vízum,

- dlouhodobé vízum občanům tzv. třetích zemí potřebují jejich občané, kteří chtějí pobývat na území České republiky po dobu delší, než 3 měsíce. Popřípadě mohou požádat o povolení k dlouhodobému pobytu.

Výjezdní příkaz:

- doba pobytu není delší než 60 dnů,
- pro občana Evropské unie je minimální doba platnosti příkazu 1 měsíc,
- vydává se po uplynutí platnosti víza, po zrušení nebo zániku platnosti povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu nebo po zamítnutí žádosti o povolení k dlouhodobému pobytu,
- opravňuje cizince k pobytu po dobu nezbytnou k provedení úkonů pro vycestování z České republiky.

Dlouhodobý pobyt může cizinec na území České republiky získat na základě povolení k dlouhodobému pobytu. Povolení je vydáváno zpravidla na dobu 2 let.

Cizinec o povolení žádá:

- za účelem zaměstnání,
- podnikání,
- rodinného života,
- studia,
- a mnoha dalších podobně odůvodněných.

Trvalý pobyt je cizinci na území České republiky umožněn na základě povolení o trvalém pobytu, o které může cizinec zažádat po 5 letech jeho nepřetržitého pobytu a splňuje podmínky stanovené zákonem o pobytu cizinců na území České republiky. Cizinci se vydává k rozhodnutí o povolení trvalého pobytu na území České republiky současně „průkaz o povolení k pobytu“.

Státní občanství lze udělit osobě, která má na území České republiky nepřetržitý trvalý pobyt po dobu nejméně 5 let. Dále vyžaduje například znalost češtiny a skutečnost, že osoba nebyla v posledních 5 letech odsouzena za úmyslný trestný čin.⁴

⁴Zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání českého občanství, ve znění pozdějších předpisů.

Zelená karta

V České republice byl od 1. ledna 2009 zaveden nový typ povolení k dlouhodobému pobytu⁵. Jedná se o doklad duálního charakteru, kdy cizinci je uděleno povolení k dlouhodobému pobytu i povolení k zaměstnání současně. Je pro cizince, kteří nejsou členy Evropské unie. Jedná se o tyto země⁶: Australské společenství, Černá Hora, Chorvatská Republika, Japonsko, Kanada, Korejská republika, Nový Zéland, Republika Bosna a Hercegovina, Republika Makedonie, Spojené státy americké, Srbsko a Ukrajina.

Karta usnadňuje přístup na pracovní trh cizincům, kteří mají kvalifikaci, po které je v České republice poptávka. Jde o místa, které se nedaří obsadit pracovníky z České republiky nebo Evropské unie. Cizinec, který má zelenou kartu, je oprávněn k pobytu na území České republiky a k práci na pracovním místě, na které byla zelená karta vydána.

Zelené karty dělíme dle typu:

- typ A: pro kvalifikované pracovníky s vysokoškolským vzděláním a klíčový personál,
- typ B: pro pracovníky na pracovních pozicích minimálně s požadavkem vyučen,
- typ C: pro ostatní pracovníky.

Platnost zelené karty je od 2 do 3 let. Prodloužit platnost lze pouze u karet typu A a B.⁷ Žádost o prodloužení je cizinec povinen podat nejdříve 90 dní a nejpozději 14 dní před koncem platnosti stávající zelené karty. Schválení žádosti o vydání zelené karty rozhodne Ministerstvo vnitra ve lhůtě do 30 dnů ode dne jejího podání na zastupitelském úřadu České republiky.

Platnost zelené karty lze zrušit dříve, než za dobu její platnosti z důvodu:

- pravomocného odsouzení cizince za spáchání úmyslného trestného činu k trestu odnětí svobody v délce převyšující 3 roky,
- neplnění účelu, pro který byla zelená karta vydána
- žádosti cizince o její zrušení.

Ministerstvo vnitra v rozhodnutí o zrušení platnosti víza stanoví cizinci lhůtu k vycestování a udělí mu výjezdní příkaz. Cizinec je povinen v dané lhůtě Českou republiku opustit. Zároveň mu je Ministerstvem vnitra zneplatněno vízum z důvodu jeho ukončení.

⁵Projekt „Zelených karet“ je legislativně ve vnitrostátním právu upraven zákonem č. 382/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁶Seznam zemí je stanoven vyhláškou Ministerstva vnitra č. 29/2013 Sb.

⁷MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. MVČR: *Služby pro veřejnost* [online].MVČR [cit. 2013-01-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zelene-kary.aspx>.

Modrá karta

Od 1. ledna 2011 je také umožněn vstup a povolení k dlouhodobému pobytu státních příslušníků třetích zemí na území České republiky za účelem výkonu zaměstnání vyžadující vysokou kvalifikaci. Modrou kartu je možné získat na ohlášené volné pracovní místo, které nebylo obsazeno do 30 dnů od jeho oznámení úřadu práce. Karta se vydává pracovníkům, kteří mají uzavřenou pracovní smlouvu na dobu jednoho roku, stanovenou týdenní pracovní dobu a sjednanou hrubou měsíční nebo roční mzdu, jejíž výše odpovídá alespoň 1,5 násobku průměrné hrubé roční mzdy v České republice vyhlášené sdělením Ministerstva práce a sociálních věcí. Modrá karta je určena pro cizince, ze zemí, které nejsou členy Evropské unie a na které se nevztahuje některá z výjimek uvedených v § 98 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Délka platnosti modré karty je po dobu výkonu zaměstnání stanovenou pracovní smlouvou plus 3 měsíce, nejdéle však 2 roky.⁸

Informační karta

Od 1. května 2004 mají občané Evropské unie/Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska volný přístup na trh práce v České republice. Znamená to, že pro výkon práce na území České republiky nepotřebují pracovní povolení. Zaměstnavatel těchto občanů má dle zákona o zaměstnanosti pouze povinnost informovat úřad práce o zaměstnávání těchto občanů. Tuto povinnost plní prostřednictvím odevzdání tzv. informační karty⁹ místně příslušnému úřadu práce a to nejpozději v den nástupu cizince do zaměstnání. Tato povinnost se vztahuje také na zaměstnavatele, kteří zaměstnávají občany třetích zemí s trvalým pobytem, cizinci, který na území České republiky obdrželi azyl, a na některé další skupiny cizinců.¹⁰

2.1.2 Informační data o cizincích

Tato podkapitola se zabývá přiblížením historie a funkce orgánů, které mají přímou i nepřímou souvislost s migrací cizinců v rámci České republiky, zveřejňováním informací a vedením statistik o migrantech. Počet a také základní struktura cizinců jsou v České republice dostupné z více zdrojů. Základním zdrojem dat jsou údaje publikované na webových stránkách Ministerstva vnitra ČR, dále pak údaje o pracujících

⁸MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. MVČR: *Služby pro veřejnost* [online]. MVČR [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/modra-karta.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>.

⁹Tiskopis informační karty je uveden v příloze č. 1.

¹⁰POŘÍZKOVÁ, Hana. *Analýza zahraniční zaměstnanosti v České republice; postavení cizinců na trhu práce a podmínky jejich ekonomické integrace* [online]. 1. vydání. Praha 2: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2008 [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_251.pdf. ISBN 978-80-87007-83-9.

cizincích-zaměstnaných, které jsou dostupné z webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí. Tyto data jsou dostupné pro širokou veřejnost. Nicméně datové údaje o cizincích existují také v ostatních oblastech jejich života. Můžeme sledovat cizince s platným živnostenským oprávněním, vzdělanostní strukturu, kriminalitu či zdravotní péči cizinců.¹¹

- **Ministerstvo vnitra ČR**

Počátky Ministerstva vnitra se datují k vydání jednoho z prvních zákonů po 28. říjnu 1918. Tehdy byl zřízen Úřad pro správu vnitřní, který byl velmi brzy přejmenován na Ministerstvo vnitra. Již v té době úřad řešil přistěhovalectví a vystěhovalectví, tedy otázky migrace.

Ministerstvo vnitra vydává statistiky zabývající se počtem cizinců s povoleným pobytem na území České republiky. Statistiky jsou velmi členité a obsahují například rozdělení cizinců dle jejich země původu nebo dle jejich četnosti v rámci jednotlivých krajů České republiky. Další statistiky uvádějí počet cizinců přecházející státní hranice jak legálně, tak nelegálně, se zákazem pobytu a počet vyhoštěných cizinců. Pravidelnost zveřejňovaných dat je měsíční, vždy k poslednímu dni období.

- **Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR**

Vznik Ministerstva práce a sociálních věcí je datován k červnu roku 1968. V roce 1969 vzniká federální Ministerstvo práce a sociálních věcí, které je funkční až do roku 1992, kdy byla ukončena federace. Původní Ministerstvo práce a sociálních věcí bylo zrušeno v roce 1988 a v roce 1990 vzniká nové, které zůstává v působnosti až dodnes.

V odvětví Správy služeb a zaměstnanosti vydává Ministerstvo práce a sociálních věcí výkazy, ve kterých se nachází statistiky zájemců o zaměstnání a zaměstnaných cizinců z Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru, Švýcarska a cizinců pocházejících z ostatních zemí. Statistiky jsou strukturovány podle věku, pohlaví, vzdělání, zaměstnanosti a doby evidence uchazečů. Ministerstvo práce a sociálních věcí eviduje také počty vydaných pracovních povolení pro cizince, počet ohlášených živnostenských oprávnění, počty osob Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska, kteří nepotřebují povolení k zaměstnání a celkový počet státních příslušníků. Data jsou

¹¹ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ČSÚ: *Život cizinců v ČR* [online]. ČSÚ [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/B700359FFD/\\$File/111809.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/B700359FFD/$File/111809.pdf).

ve statistikách uvedeny měsíčně a čtvrtletně a jsou k dispozici nejen za jednotlivé kraje, ale i za celou republiku.

- **Český statistický úřad**

Český statistický úřad je ústředním orgánem státní správy České republiky. Jeho funkce se započala 8. ledna 1969 na základě vydání zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy.

V projektu Koncepce integrace cizinců v České republice, do kterého je zapojených mnoho institucí, patří Český statistický úřad k významnému zdroji materiálů. Český statistický úřad každoročně zpracovává aktualizovanou internetovou publikaci Cizinci v České republice, jejíž historie se datuje od roku 2003. Statistické údaje jsou zde členěny do třinácti kapitol:

- Cizinci v České republice,
- Počet cizinců,
- Zahraniční a vnitřní migrace,
- Mezinárodní ochrana,
- Nabývání státního občanství České republiky,
- Zaměstnanost,
- Vzdělávání,
- Zdravotní péče,
- Kriminalita,
- Nelegální migrace,
- Migrace cizinců v zahraničí,
- Demografické události cizinců,
- Přehledy.

Například kapitola Počet cizinců prezentuje nejrozsáhlejší soubor dat o celkovém počtu cizinců, podle věku, státního občanství, typu pobytu a dále také v regionálním členění. Názvy další kapitol odpovídají svému obsahu. K dispozici jsou tak údaje týkající se azylového řízení cizinců, ekonomické aktivity cizinců, nabývání státního občanství České republiky apod.¹²

Údaje, které lze vyčíst z uvedených kapitol jsou aktualizovány na konci sledovaného období, tj. na konci kalendářního roku. Některé dílčí údaje mohou být ovšem

¹²ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ČSÚ: *Cizinci: Cizinci v ČR* [online]. ČSÚ [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/cizinci_uvod.

aktualizovány i čtvrtletně. Uvedená data jsou nejpodrobnější na úrovni celorepublikové, méně podrobná data lze také získat i na úrovni menších celků, jako jsou kraje, okresy a regiony soudržnosti.

- **Výzkumný ústav práce a sociálních věcí**

Počátek Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí sahá až k začátku 20. století. V roce 1919 bylo založeno jeho první pracoviště pod názvem Sociální ústav Československé republiky. Od počátku roku 2007 se na základě novely zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, změnila právní forma Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí ze státní příspěvkové organizace na veřejnou výzkumnou instituci.

Hlavní náplní ústavu je aplikovaný výzkum v oblasti práce a sociálních věcí na regionální, celostátní i mezinárodní úrovni, formulovaný podle aktuálních potřeb orgánů státní správy, popřípadě neziskových či privátních subjektů. Vydává publikace, které obsahují aktuální data a dostupné časové řady o průběhu základních forem mezinárodních pracovních migrací v České republice - cizinci s povolením k zaměstnání v České republice, občané Slovenské republiky, registrovaní na úřadě práce a cizinci s živnostenským oprávněním v České republice od roku 1993 do současnosti. Člení se podle okresů, krajů a regionů a podle státního občanství. Součástí jsou i dostupné statistické údaje o průběhu pracovních migrací českých občanů do Slovenské republiky a Německa. Statistické údaje jsou doplněny o výpočty podílu základních forem pracovních migrací cizinců na pracovní síle České republiky. Údaje o pracovních migracích v České republice jsou doplněny o statistická data o počtu cizinců s povolením k dlouhodobému a trvalému pobytu v České republice podle zemí původu v dostupných časových řadách. Aktuální údaje o zaměstnanosti cizinců jsou dány do vztahu k počtu vydaných povolení k pobytu cizinců v České republice podle okresů a zemí původu cizinců. Nově zařazené tabulky vypovídají o složení cizinců podle pohlaví.¹³

2.2 Migrace

Slovo migrace pochází z latinského slova „migratio“, které znamená stěhování, přemísťování, cestování. Nejjednodušeji můžeme migraci definovat jako přemísťování jednotlivců či skupin v rámci daného státu nebo mezi státy. Pro pohyb jednotlivců či skupin se využívá pojem mobilita. Migrace je spojena se změnou místa bydliště, jak krátkodobě

¹³VÝZKUMNÝ ÚSTAV PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, VÚPSV: [online]. VÚPSV [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz/index.php?p=index&site=default>.

tak dlouhodobě, popřípadě trvale. Za migraci nepovažujeme pobyty v rámci cestování, turistiky, či služební cesty, kdy nedochází ke změně bydliště, ale pouze k přesunu obyvatel.

Migrant je osoba, která se stane účastníkem migračních pohybů. Dle definice OSN je migrantem každý člověk, který překročí mezinárodně uznávané hranice a zůstává v jiné zemi déle než jeden rok. V migraci rozlišujeme emigraci (vystěhování), imigraci (přistěhování) a reemigraci (návrat emigranta). Když migrant opouští svou domovskou zemi se záměrem usídlení se v jiné zemi, jde z pohledu domovské země o emigraci. Z pohledu země, do které migrant přichází je pohyb označován jako imigrace. Pojem reemigrace je zpětný návrat emigrantů do domovské země po době delší než 12 měsíců strávených v jiné zemi.

Migraci dělíme na vnitrostátní a mezinárodní. Vnitrostátní migrace je proces, při kterém se obyvatelé stěhují mezi územními celky v rámci jednoho státu, nepřekročí tedy státní hranice. Mezinárodní migrace je proces změny trvalého bydliště za hranice státu, při kterém osoby migrují s cílem usadit se v cílové zemi na delší dobu.

Migrace může být z hlediska přemísťování obyvatel dobrovolná, ale i nedobrovolná. Dobrovolná migrace vzniká z vlastní iniciativy migranta, můžeme ji nazvat jako individuální, ale i kolektivní, případně masovou. Kolektivní migrace může být způsobena nepříznivými přírodními vlivy nebo politickou nestabilitou země, či nepokoji v dané zemi. Nedobrovolnou migraci nazýváme případy, kdy jsou jednotlivci donuceni ke změně bydliště mocí veřejnou ať už přímo, či nepřímo. Je-li jednatel nebo určitá skupina osob donucena opustit místo dosavadního pobytu, jedná se o vyhoštění. V případě válečného konfliktu mohou být osoby ze státu nedobrovolně evakuovány. K nedobrovolné migraci ovšem nemusí přispívat jen lidský faktor, lidé mohou migrovat také z důsledku útěku od přírodních katastrof.

Lidé nejčastěji migrují za všeobecným očekáváním lepších životních podmínek, co se týče standardů, nebo snahy zabezpečit sobě a svojí rodině bezpečnost. Migrace je dnes mnohem jednodušší, než tomu bylo dříve. Migrace postupně nabývá dosud nezažitých a neznámých charakterů a rozměrů. V dnešní době migrují sta miliony lidí po celém světě. Směry a cíle se neustále mění vlivem migračních proudů. Obecně jsou migrační trendy ve světě vyznačovány dvěma základními směry migračních pohybů Jih-Sever a Východ-Západ. V současnosti se mimo svoji zemi ocitá asi 2,5 % z celkové populace. Proti tomu jsou zde i regulátory migrace, které se snaží kontrolovat a omezovat, či dokonce znemožňovat migraci. Jde například o různé právní a politické nástroje, opatření nebo konkrétní migrační politiky na hranicích státu. Tím se snaží země dostat stěhování lidí pod kontrolu a předcházet nelegální migraci.

2.2.1 Teoretické koncepty vysvětlující migraci

Od 19. století, kdy se objevily studie migrací na vědecké úrovni, se začínají objevovat i migrační teorie, tzv. migrační teoretické koncepty. Migrační teorie vycházejí z vědy jak sociologické, tak ekonomické. Migrační teorie úzce souvisí s příčinami, které donutí člověka opustit zemi a také souvisí s faktory migrace.

V obecném měřítku rozlišujeme dva důvody k migraci:

- mikroekonomické důvody se udávají od osobní potřeby člověka, až po motivy odlišných charakterů, jako jsou přírodní katastrofy nebo jedincem neovlivnitelné skutečnosti, např. válečné konflikty, atp.,
- makroekonomické důvody se v dnešní době váží převážně k migraci pracovní.

Proč mezinárodní migrace začíná, vysvětlují tyto teoretické modely. Zajímavost konceptů teoretických modelů je především v jejich odlišném pojetí, které ovlivňuje řada faktorů. Mezi nejmnocnější faktory lze zařadit:

- důvod migrace,
- provedení migrace,
- načasování migrace,
- profil jedince a jeho chování v nové zemi,
- důsledky odchodu migranta z domovské země.

Teorie světových systémů a migračních sítí

Teorii světového systému a migračních sítí kombinuje určitým způsobem teorie migračních systémů. Tato teorie bere v úvahu konkrétní historické okolnosti, za nichž docházelo k vytváření migračních mostů mezi jednotlivými státy. Teorie migračních systémů říká, že cílové země jsou se zdrojovými propojeny nejen prostřednictvím lidí, ale také historickými, kulturními, (post)koloniálními a technologickými vazbami. Migrace a její protiproud probíhá ve specifických sociálních, politických, demografických a ekonomických kontextech a má diferencující prostorovou a časovou dimenzi.¹⁴

Institucionální teorie

Klade důraz na vliv institucionálních subjektů. Jde vlastně také o sítě, které podporují migraci a určitým způsobem ji formují. Někdy se mluví o tzv. migračním průmyslu. V rámci

¹⁴DRBOHLAV Dušan a Zdeněk UHEREK. *Reflexe migračních teorií* [online]. 2007. [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>.

institucionální teorie se dá mluvit o dvou skupinách institucionálních subjektů. První skupinou jsou organizace či jednotlivci napomáhající především nelegální migraci a to za účelem zisku. V důsledku bariér, které si cílové země vytvořily, aby se bránily migračnímu přílivu, vzniká černý trh. Jedinci i společnosti vydělávají na migrantech, kteří se snaží často ilegálně dostat do vybrané země. Jde o převody přes hranice, pašování lidí ze země původu do jiné, najímání migrantů zaměstnavateli, falšování dokumentů, svatby „naoko“. Migranti jsou často vystaveni vykořisťování, okrádání, podvodům nebo vydání napospas zneužívání (hlavně ženy a děti). Druhou skupinu tvoří nevládní a mezinárodní organizace a jedinci poskytující migrantům rady, sociální služby a hlavně právní poradenství, například jak získat různé dokumenty, jak žádat o azyl či povolení k pobytu. Všechny tyto instituce a organizace, ziskové nebo neziskové podporují a pomáhají udržovat mezinárodní migraci, neboť bez nich by migranti často měli jen málo informací a kontaktů potřebných k úspěšné migraci. Podobně jako u teorie sítí, migrační proud je stále více institucionalizován a stává se čím dál tím nezávislejší na okolnostech, které ho vyvolaly.¹⁵

Neoklasická teorie

Hlavním předmětem této teorie jsou podmínky na trhu práce. Migrace je způsobena vlivem možnosti být zaměstnán a dobře zaplacen. Migrace je chápána jako čistě individuální, racionální počínání jedince, který se snaží maximalizovat svoje příjmy. Neoklasická ekonomická teorie je rozčleněna na dvě analytické roviny:

- **Makroekonomická teorie** - vysvětluje důvody migrací, které jsou v rozdílech v nabídce a poptávce po pracovní síle. S nízkou nabídkou a vysokou poptávkou po práci se plat zvyšuje. Naopak v situaci vysoké nabídky práce a nízké poptávky se plat snižuje. Rozdíl ve mzdách zapříčiňuje, že pracovníci z oblastí méně vyspělých, s přebytkem pracovních sil a nízkými platy migrují do oblastí vyspělých, s nedostatkem pracovních sil a s vysokými platy. Migrace tímto způsobem pokračuje tak dlouho, dokud se rozdíly v příjmech nedostanou do rovnovážného stavu.
- **Mikroekonomická teorie** - vychází z hlavního předpokladu migrace jedince v očekávání zlepšení celkové kvality života. Migrant věří, že zisky z migrace vytlačí, jeho, ať již okamžité nebo v dlouhodobějším výhledu, ztráty. Model lidského kapitálu počítá s dynamikou lidského rozhodování. Každý hodnotí zisky a ztráty odlišně

¹⁵SOCIOLOGICKÝ WEBZIN, SOCIOWEB: [online]. SOCIOWEB [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=253&lst=1>.

na základě individuálně psychologických a kulturně podmíněných předpokladů a dalších životních cílů.¹⁶

Nová ekonomická teorie

Tato teorie naopak bere v úvahu podmínky na různých trzích a nejenom na trhu práce. Vidí migraci jako rozhodnutí domácnosti, která chce minimalizovat rizika, pokud jde o příjem rodiny. Na rozdíl od jedince, pro domácnosti je migrace prostředkem pro diverzifikaci zdrojů rodinných příjmů. Proto někteří členové pracují v domácí ekonomice a jiní naopak odcházejí pracovat na zahraniční trhy práce, kde jsou mzdy a podmínky v zaměstnání odlišné od, těch, v zemi původního pobytu. Zhorší-li se podmínky v ekonomice země původu migranta a aktivity nepřinesou dostatečný zisk, domácnost se spolehne na migrantovu podporu.¹⁷

Teorie duálního trhu

Její základ je opět v neoklasické teorii. Vychází z rozdělení pracovního trhu na primární a sekundární pracovní sektor. Primární trh práce zahrnuje lepší a výhodnější pracovní příležitosti. Pracovní místa jsou na tomto trhu práce prestižnější. Zaměstnanci mají možnost kvalifikačního a profesního růstu, mají lepší pracovní podmínky a práce je relativně dobře placená. Na druhé straně existuje sekundární trh práce, na němž se nachází pracovní místa s nižší prestiží a nižšími mzdami. Zaměstnanci nemají většinou možnost kvalifikačního a profesního růstu, častěji se stávají nezaměstnanými. Možnost získat práci je v tomto sektoru na rozdíl od primárního větší, a to díky velké fluktuaci pracovníků. Pracovníci, kteří se nacházejí na sekundárním trhu práce, mají téměř nulovou možnost přejít na trh primární. V této skupině se nacházejí zejména ženy, mladí nebo staří lidé, osoby tělesně postižené, pracovníci s nízkou kvalifikací popřípadě nízkou úrovní vzdělání a dále také příslušníci etnických minorit.¹⁸

Push-pull teorie

Teorie „push-pull“ považuje za příčiny migrace jednotlivé faktory, které nutí migranty opustit svou původní zemi („push factors“) a jiné faktory, které přitahují do určitých cílových zemí („pull factors“). K „push“ faktorům řadíme demografický růst, nízkou úroveň životních podmínek, nedostatek ekonomických a pracovních příležitostí, politické represe. Do „pull“ faktorů řadíme poptávku po práci, dostupnost pozemků, příznivé ekonomické

¹⁶DRBOHLAV Dušan a Zdeněk UHEREK. *Reflexe migračních teorií* [online]. 2007. [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>.

¹⁷ŠIMEK, Milan. *Ekonomie trhu práce A*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, Ekonomická fakulta, 2007, 171 s. ISBN 978-80-248-1416-2. S. 94.

¹⁸TVRDÝ, Lubor. *Trh práce a vzdělanost v regionálním kontextu* [online]. 2007. [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: http://rozvoj-obce.cz/wp-content/uploads/2007_VTP_regiony.pdf.

příležitosti a politické svobody. Neoklasický ekonomický přístup se zaměřuje hlavně na příjmové rozdíly a podmínky zaměstnání v různých zemích a náklady na případnou migraci. K migraci dochází poté, co se jedinec po racionálním posouzení nákladů i výhod plynoucích z migrace rozhodne k přesunu ze své země původu do jiné oblasti. Snaží se především maximalizovat svůj užitek, nejčastěji výši příjmu. Pokud je očekávána kladná čistá návratnost většinou v peněžní formě, aktér se rozhoduje k migraci. Z dostupných informací mu vyplývá, zda je pro něj výhodnější zůstat či zda mu bude lépe v jiné zemi.¹⁹

2.2.2 Důvody migrace

Převažující příčiny migrace lze v současném světě spatřovat zejména v rozdílech v bohatství mezi jednotlivými světadíly, v síle ekonomik jednotlivých zemí a úrovni ekonomického rozvoje a v životní úrovni jejich obyvatel. Při sledování migrace nelze mít na zřeteli jen jevy migraci vyvolávající, ale i faktory migraci umožňující nebo jí napomáhající. Svět tedy byl, je i v blízké budoucnosti bude konfrontován s pozitivními i negativními šesti faktory vyvěrajícími z mezinárodní migrace, jež bezesporu představuje jednu z globálních výzev lidstva. Obecně se začalo prosazovat přesvědčení, že migrace a zejména imigrace se bude muset napříště stát jedním z efektivních nástrojů řešení dalšího ekonomického rozvoje této země i součástí jejího společenského vývoje. V minulosti byla migrace zdrojem lidského pokroku, v moderní době je důsledkem globalizace, urbanizace, ekonomických a populačních faktorů, válek, porušování lidských práv, existence chudoby, politické a náboženské perzekuce, etnických konfliktů, zhoršujícího se stavu životního prostředí, se kterým úzce souvisí přírodní a ekologické katastrofy. Z hlediska historického vývoje byla ovlivněna mnohými procesy a událostmi, k nimž v průběhu dějin docházelo. Velkou roli zde sehrálo období kolonizace a objevování nových kontinentů. Následoval proces industrializace a následné dekolonizace. Poválečné ekonomické a politické změny (zvýšená poptávka po levné pracovní síle), či strukturální změny v 70. letech (redukce příchodu cizinců, zvýšená poptávka po zahraničních pracovnících v zemích těžících ropu), to byly významné impulsy hrající roli v oblasti migrace na celém světě.²⁰

Motivem každé migrace je zlepšení stávající situace. Lidé i v nejkrajnějších situacích se rozhodují relativně racionálně. Tato premisa platí pro nucenou, tak dobrovolnou migraci.

¹⁹SOCIOLOGICKÝ WEBZIN, SOCIOWEB: [online]. SOCIOWEB [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=253&lst=113>.

²⁰RICHTERMOCOVARÁ, Tamara. Migrace v České republice, její klady a zápory [online]. 2010. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: http://www.oberig.cz/_ftp/pdf/Migrace%20v%20CR.pdf.

Rozdíl je samozřejmě v tom, že člověk stěhující se z místa A do místa B dobrovolně, chce většinou zlepšit nějakou specifickou oblast svého života, například najít v místě B lepší práci, kvalitnější školy, zdravější prostředí apod. Naopak pro osobu, která je z místa A donucena odejít, je při rozhodování prioritou nebezpečnost místa A, takže zlepšení stávající situace často znamená dostat se prostě co nejrychleji pryč a zachránit holý život.

Motivů k odchodu ze země je vždy celá řada. V případě nucené migrace může jít o diktátorské režimy, náboženskou či etnickou nesnášenlivost nebo přírodní katastrofu, která v důsledku vyústí v hromadný odchod z oblasti původu. Stejně tak u ekonomické migrace jde o celou škálu různých důvodů, které vrcholí odchodem do cílové země. Při posuzování motivů vedoucích k migraci je třeba mít na paměti jednak rozdělení na dobrovolnou a nucenou migraci, jednak skutečnost, že rozhodnutí odejít a volba cílové země jsou vždy výsledkem kombinací mnoha faktorů. Jednotlivé důvody přitom může potenciální migrant brát v úvahu vědomě, často však část motivace zůstává pocitová.²¹

2.2.3 Migrační politika

Jednotlivé státy definují své migrační politiky, které se snaží uplatňovat v praxi. Jde o komplexní problematiku, za kterou stojí mnoho faktorů a proměnných. Jednou z významných proměnných je z pohledu migrace, zda jde o zemi původu, tranzitní zemi nebo cílovou. Pohled státu na migraci je velmi široký, vychází především z cílů, které stát sleduje. Zohledňuje, zda migranty, a jaké, potřebuje (např. v souvislosti uspokojování ekonomických potřeb či demografie), nebo má tento fenomén ve společnosti odezvy v podobě problémů sociálních, ekonomických (sociální systém, narušování trhu práce), mezinárodních (mezistátní vztahy a spolupráce) a v neposlední řadě také politických (volební kampaně).

Imigrační politiku státu lze obecně charakterizovat jako komplex nástrojů a opatření v oblasti migrace, které si kladou za cíl usměrňování, kontrolu, podněcování či omezování migrace. U lepší varianty se může jednat o správně mířený a komplexní koncept. V horším případě se jednotnost rozpadá na různá dílčí řešení obsahující náznaky a dopady na migraci, které vyplývají z různých právních předpisů a opatření státní správy. Migrační politika stanovuje např. podmínky přijímání přistěhovalců, jejich začlenění do společnosti, možnost získání povolení k pobytu, k práci či dokonce získání státního občanství. V podstatě se může použít ve čtyřech směrech a jejich kombinacích. Podporovat žádoucí imigraci, omezovat nežádoucí imigraci, podporovat žádoucí emigraci a omezovat nežádoucí emigraci.

²¹ECONET ZPRAVODAJSTVÍ, ECONET [online]. ECONET [cit. 2013-03-28]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/f76c21488a048c95bc0a5f12dece153/Microsoft_Word___Ekonomick___d___367_vo dy_migrace.pdf.

Do problematiky migrační politiky spadá i udělování a vydávání víz či poskytování azylu cizincům. Pojem migrační politika se často spojuje s politikou integrace přistěhovalců do společnosti či s menšinovými politikami.

Postoj jednotlivých národních politik k otázkám migrace může v sobě zahrnovat množství aspektů jako je integrace emigrantů do společnosti, jejich asimilace, diskriminace, podněcování trvalé imigrace, či exkluzivita společnosti apod. Migrační politika by měla řešit především základní otázky migrace. V první řadě koho, proč, za jakých podmínek a na jak dlouho jej přijmout do země. Vzorový návod na tvorbu migrační politiky neexistuje. Máme možnost vycházet pouze z pozitivních a negativních zkušeností předešlých migrací v tuzemsku, ale i ze zahraničí.

Migrační politika ČR

Rozdělíme si migrační politiku České republiky po pádu komunismu na pět různých fází. V letech 1990-1992 se v souvislosti s počátkem politické a ekonomické transformace objevují první návrhy související s migrační politikou, tedy určení odpovědných orgánů a institucí a první návrhy legislativy. V České republice se objevují první imigranti. V dalším období let 1993-1996 Česká republika prochází relativně úspěšně ekonomickými reformami a řadí se tak mezi nejvyspělejší země střední a východní Evropy. Začíná výrazný příliv imigrantů. Mezi roky 1997-1999 se projevuje ekonomická nerovnováha, vlády se snaží urychlit transformační proces a vyřešit tak makroekonomické i mikroekonomické problémy. Imigrační politika se zpříšňuje, a v tomto období je tak zpomalen nárůst počtu imigrantů. V letech 2000-2004 se ekonomická situace v zemi opět zlepšuje. Kompetentní státní orgány a instituce se více věnují otázkám zahraniční migrace a v platnost vcházejí nové migrační zákony. Imigrační politika a praxe státních úřadů jsou čím dál, tím více restriktivní. V roce 2000 jsou zaváděna víza pro některé země (Ukrajina, Rusko, Kazachstán, Moldávie atd.) a dočasně klesá počet registrovaných cizinců, který však od roku 2001 začíná opět stoupat.

Po vstupu Česka do Evropské unie, kdy se od roku 2004 posiluje diferenciací přístupu k pracovním migrantům, vzrostl počet zemí, jejichž občané nemusí mít pracovní povolení (platí jen ohlašovací povinnost). Prohlubující se integrace Česka do struktur globální ekonomiky s sebou také přináší přesun většího počtu poboček zahraničních nadnárodních firem a podněcuje další příliv zahraničních dělníků i vysoce kvalifikovaných pracovníků.

Hovoříme-li o tom, jakým vývojem procházela česká migrační politika, nabízí se otázka, kdo vlastně onu politiku tvoří. Z velké části je samozřejmě směřování migrační politiky řízeno politickou reprezentací, tedy především aktuální vládou. Tvorba koncepce

migrační politiky ve státní správě spadá do kompetence odboru azylové a migrační politiky ministerstva vnitra. Mimo to je tento odbor též odpovědný za vstup a pobyt cizinců na území České republiky a za azyl a ochranu cizinců na území České republiky. Do jeho působnosti také spadá státní integrační program a Schengenská spolupráce. Krom toho přímo vyřizuje žádosti o udělení azylu a odpovídá též za integraci cizinců.

Mimo věcně příslušného odboru azylové a migrační politiky se na tvorbě migrační legislativy podílí i odbor legislativy a koordinace předpisů ministerstva vnitra a v souvislosti s negativními aspekty migrace i odbor bezpečností politiky a odbor prevence kriminality. Významnou roli má i odbor všeobecné správy a vněm oddělení státního občanství a matrik, které rozhoduje o udělení státního občanství - činnost tohoto oddělení zatím ovšem zřejmě nebývá považována za součást realizace migrační politiky České republiky. Od ministerstva vnitra je nutno odlišovat službu cizinecké policie v rámci Policie České republiky. V poslední době dochází k postupnému předávání kompetencí z cizinecké policie na obor azylové a migrační politiky ministerstva vnitra. Další kompetence v oblasti zaměstnávání cizinců spadají také pod ministerstvo práce a sociálních věcí (úřady práce), ministerstvo zahraničních věcí (konzulární úřady) a ministerstvo průmyslu a obchodu (především v oblasti podnikání). Při takovém rozmělnění migrační politiky mezi řadu úřadů může být někdy obtížné tvořit koherentní politiku tak, aby zohlednila veškeré zájmy i potřeby jak státu, tak trhu práce i cizinců samotných.²²

2.3 Trh práce

Obyvatelstvo na trhu práce dělíme podle ekonomického postavení dvou základních skupin ekonomicky aktivní a ekonomicky neaktivní obyvatelstvo. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo vyjadřuje celkovou pracovní sílu a můžeme je dále rozdělit na obyvatelstvo zaměstnané a nezaměstnané. Potenciální pracovní síla je tvořena převážně obyvateli země v práceschopném věku, tj. od 15 let, do věku odchodu do důchodu. Spodní věková hranice je stanovena mezinárodními úmluvami o zákazu práce dětí.²³

Trh práce je jeden ze vzájemně propojených segmentů tržního hospodářství. Podléhá tedy stejným tržním vlivům, jako je tomu v případě ostatních trhů. Můžeme jej definovat jako místo, kde se střetává nabídka s poptávkou po práci.

²²HARALD, Christian Scheu. *Migrace a kulturní konflikty*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2001. 322 s. ISBN 978-80-87284-07-0. S. 181-183.

²³SLANÝ, Antonín a kol. *Ekonomické prostředí a konkurenceschopnost*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 325 s. ISBN 978-80-210-5056-3. S. 6.

Nabídkovou stranu zde představují domácnosti, respektive její členové nabízející svou práci a poptávkovou stranu podniky a zaměstnavatelé, kteří jejich práci poptávají.

Pracovníci, kteří působí na pracovním trhu, se snaží maximalizovat svůj užitek. Naproti pracovníkům stojí firmy, které se snaží maximalizovat svůj zisk a vláda pak ovlivňuje jejich rozhodování zejména v podobě pracovního zákonodárství a daní.

Střetem nabídky a poptávky vzniká tržní cena práce. Jedná se o mzdu, která je peněžním oceněním vynaložené práce. Upravována je mimo jiné i mimotržními faktory, jako jsou intervence státu, daňová politika, kolektivní vyjednávání, atp.

2.3.1 Poptávka a nabídka na trhu práce

Poptávka po práci je stanovena množstvím práce, které podnik najímá při různých mzdových sazbách. Podnik si klade za cíl maximální zisk s minimálními náklady, tzn. prodávat s co nejvyššími výnosy. Při podmínkách dokonalé konkurence, kdy je stálý objem kapitálu, mzdy a ceny jsou dokonale pružné. Firmy jsou příjemci cen, ceny jsou tvořeny z vnějších příčin, nominální a reálná mzdová sazba je utvářena trhem. Firmy maximalizují svůj zisk, optimalizují rozsah zaměstnanosti právě na úrovni, kdy příjem z mezního produktu práce (MRP_L) se rovná reálné mzdové sazbě (w) tj. prostředkům na pořízení práce (mezním nákladům na práci MFC).

Poptávka po práci D je tedy odvozena z příjmu z mezního fyzického produktu $MRPL$ tj. z dodatečného příjmu vyvolaného zaměstnáním dodatečné jednotky práce. Je dána nepřímo úměrným vztahem, tj. roste-li cena práce, mzdová sazba w , klesá množství poptávané práce.²⁴

V reálném světě nelze předpokládat podmínky dokonalé konkurence, neboť rozhodování podniku je ovlivněno řadou dalších faktorů, jako je např.: existence odborů, nepružnost cen a mezd, cenová i necenová konkurence a další. Reálný trh práce není podle ideálu jednotným celkem, nýbrž je rozdělen na mnoho dalších, jednotlivých trhů, které nejsou mezi sebou schopny konkurence. Nekonkurence je hlavně dána rozčleněním dle oborů a geografické difference, kde bývá nejčastější příčinou nekonkurence schopnosti malý rádius působení organizace.

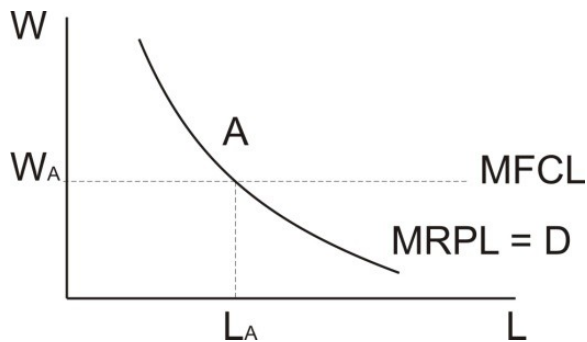
Hlavní determinanty poptávky po práci jsou:

- cena práce (mzda)
- poptávka po zboží a službách vyráběných pomocí práce,
- produktivita práce,

²⁴PAULÍK, Tibor a Pavlína PELLEŠOVÁ. *Makroekonomie A*. 1. vyd. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2004, 285 s. ISBN 80-7248-234-3. S. 177.

- cena vyráběných produktů,
- očekávané budoucí tržby,
- ceny ostatních vstupů,
- množství a kvalita pracovní síly.²⁵

Obr. č. 2.1: Poptávka po práci

Zdroj: Vlastní zpracování

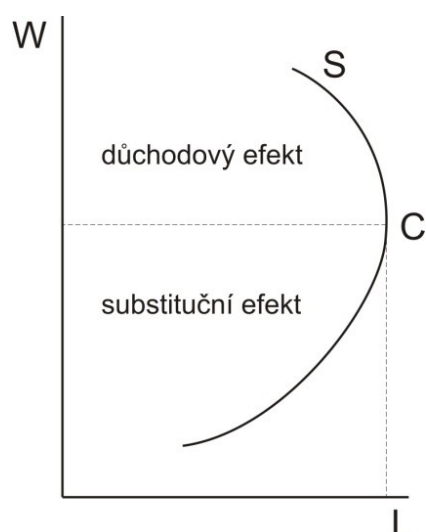
Nabídka práce představuje množství práce, kterou nabízejí její vlastníci při různých mzdových úrovních. Vlastníci se snaží své zboží (služby) prodat za co nejvyšší cenu, která je ovšem kupujícím tlačena na nižší hodnotu. Také se rozhodují mezi užitkem z volného času a užitkem, kdy obětuje svůj volný čas a nabízí více práce. Čas je vzácný a zároveň je i nejvýznamnějším omezením veškeré lidské aktivity. Domácnost zvažuje rozdělení volného času a času věnovaného práci, tak aby maximalizovala svůj užitek. Obecně je vztah mezi růstem mzdové sazby a množstvím nabízené práce přímo úměrný, některé individuální nabídky ovšem tvoří výjimku.

Růst mzdy má dva protisměrně působící účinky na nabízené množství práce: substituční efekt a důchodový efekt. Substituční efekt - spotřebitel „kupuje“ svůj vlastní volný čas tím, že se vzdává mzdy, řekněme ve výši určité hodinové sazby. Tzn., že mzda představuje cenu volného času. Jestliže mzda roste, volný čas se stává dražším ve vztahu k jiným komoditám, které si může spotřebitel koupit. Růst mzdy tak tlumí zájem o volný čas a podněcuje zájem o jiná zboží, která je možno za mzdu získat. Substituční efekt rostoucích mezd podněcuje pracovníky ke zvýšení množství nabízené práce, tzn. k substituování „zdraženého“ volného času. Důchodový efekt - vyšší mzda činí spotřebitele bohatším. Předpokládá se, že rostoucí důchod podněcuje poptávku po nejrozličnějších zbožích, včetně

²⁵VÁCLAVÍKOVÁ, Anna a kol. *Problematika trhu práce a politiky zaměstnanosti*. 1. vyd. Opava: Optys, 2009. 149 s. ISBN 978-80-85819-76-2. S. 25.

volného času. Volný čas považujeme za normální zboží, tzn. za takové zboží, po němž poptávka při růstu důchodu roste. Důchodový efekt rostoucích mezd proto podněcuje pracovníky ke snížení nabízeného množství práce. Působení obou efektů vyjadřuje zpětně zahnutá křivka individuální nabídky práce. Nabídka práce mírně roste, roste-li mzda do bodu C, neboť v tomto pásmu převládá vliv substitučního efektu. Za bodem C mzdová sazba snižuje nabízené množství práce, neboť důchodový efekt převažuje nad substitučním. Naznačený tvar nabídkové křivky se nemusí projevit v každém jednotlivém případě.²⁶

Obr. č. 2.2: Individuální nabídka práce.

Zdroj: vlastní zpracování

2.4 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost dnes představuje v mnoha zemích závažný makroekonomický problém. Prozatím nebyla prokázána příčinná souvislost mezi výší nezaměstnanosti a ekonomickou vyspělostí země, protože s nezaměstnaností se potýká jak řada zemí hospodářsky slabších, tak i některé vyspělé státy. Nezaměstnanost má dalekosáhlé důsledky v optimální míře, dochází ke ztrátám v hrubém produktu, klesá ekonomická efektivnost a roste sociální napětí.²⁷

Nezaměstnanost je klíčový faktor související s trhem práce. Můžeme ji definovat jako nerealizovanou nabídku práce na trhu práce. Jedná se o stav nerovnováhy na trhu práce,

²⁶JUREČKA, Václav a kol. *Mikroekonomie: základní kurz*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, Ekonomická fakulta, 2000. 145, 269 s. ISBN 80-7078-771-6. S. 145, 146.

²⁷JUREČKA, Václav a kol. *Makroekonomie: základní kurz*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, Ekonomická fakulta, 2004. 312 s. ISBN 80-248-0530-8. S. 112.

kdy nabídka převládá nad poptávkou nebo kdy struktura nabídky neodpovídá struktuře poptávky. Za těchto okolností lidé se zájmem o práci nejsou s to schopni si ji najít.

Příčin vedoucích k nezaměstnanosti existuje několik, například jde o:

- dynamiku ekonomiky a střídání hospodářských cyklů,
- strukturální změny,
- nesoulad mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce,
- demografické vlivy,
- mzdovou politiku a nepružnost mezd,
- vývoj inflace,
- státní zásahy na trhu práce,
- chování odborů,
- imobilitu pracovní síly aj.²⁸

Za nezaměstnaného je dle Mezinárodní organizace práce definována osoba určitého minimálního věku a starší, která je bez placené práce, je schopná pracovat a po určité období hledá práci. Všechny uvedené podmínky musí být splněny současně.

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo je významným pojmem související s nezaměstnaností. Jedná se o zaměstnané i nezaměstnané osoby, které tvoří pracovní sílu. Nezaměstnaní jsou osoby, které nemají zaměstnání, ale aktivně hledají nebo na novou práci čekají. Ekonomicky neaktivní obyvatelstvo jsou osoby, které nevstupují na trh práce v podobě nabízejících. Patří zde ženy v domácnosti, studenti, penzisté, invalidé atd. Velikost nezaměstnanosti je zjišťována pomocí mírou nezaměstnanosti, která je vymezena procentním podílem počtu nezaměstnaných osob na ekonomicky aktivní obyvatelstvo a je vyjádřena v procentech.²⁹

2.4.1 Typy nezaměstnanosti:

Frikční nezaměstnanost je z pohledu ekonomů nejméně problémovým typem nezaměstnanosti. V souvislosti s frikční nezaměstnaností se poukazuje na její vlastnosti, kterými se liší od ostatních typů. Frikční nezaměstnanost je krátkodobá, přechodná, nevyhnutelná a do jisté míry funkční. V angličtině jsou frikčně nezaměstnaní lidé označováni jako „people between two jobs“. Jde o osoby, které z osobních i ekonomických důvodů se rozhodly změnit zaměstnání. Období mezi odchodem z původního zaměstnání a nástupem

²⁸VÁCLAVÍKOVÁ, Anna. *Problematika trhu práce a politiky zaměstnanosti*. 1. vyd. Opava: Optys, 2009. 149 s. ISBN 978-80-85819-76-2. S. 46.

²⁹VÁCLAVÍKOVÁ, Anna a kol. *Problematika trhu práce a politiky zaměstnanosti*. 1. vyd. Opava: Optys, 2009. 149 s. ISBN 978-80-85819-76-2. S. 48

do nového zaměstnání je označován jako frikční nezaměstnanost. Platí to i o absolventech škol, kteří hledají první zaměstnání. Část frikční nezaměstnanosti je považována za dobrovolnou, část je spojována s ekonomickými změnami a potřebou se jim přizpůsobovat. Někteří ekonomové se dokonce domnívají, že celá frikční nezaměstnanost je dobrovolná, protože informační překážky nepovažují za významné. Frikční nezaměstnanost je prakticky nevyhnutelná. Vláda, která by chtěla odstranit tuto nezaměstnanost, by musela direktivně nařizovat svým občanům nastupovat do prvně nabízených zaměstnání. Zda jde o frikční nezaměstnanost, zjistíme podle počtu volných pracovních míst na trhu práce. Jejich nedostatek by totiž svědčil spíše o přítomnosti cyklické nezaměstnanosti. Odpůrci sociálního státu poukazují na fakt, že příliš vysoké podpory v nezaměstnanosti působí negativně na frikční nezaměstnanost, která se prodlužuje.³⁰

Strukturální nezaměstnanost vzniká v důsledku úpadku činnosti v určitých odvětvích. Některé odvětví vznikají, jiné prosperují a rozšiřují se a další upadají a zanikají. Vzniká tehdy, když existuje nesoulad mezi nabídkou pracovníků a poptávkou po nich. Zatímco například těžký ocelářský průmysl prožívá období útlumu (např. oblast Ostravska v 90. letech) nebo vlivem nových technologií dochází k rozvoji automatizovaných a robotizovaných pracovišť, jiná odvětví expandují (např. software, elektrotechnika, automobilový průmysl). Problém je ovšem v tom, že pro zaměstnance, který nemá potřebné kvalifikace, není přechod z jednoho odvětví do druhého jednoduchý, popřípadě i nemožný. Tavič oceli z Třince s praxí 30 let pouze v tomto oboru, který byl propuštěn z důvodu restrukturalizace podniku, nemůže získat práci elektrotechnika v Mladé Boleslavi apod. Práci dělníka v nové automobilce však v určitém případě získat může. Vyžaduje to ale časově náročné rekvalifikační kurzy v řádech týdnů až měsíců. Strukturální nezaměstnaností nazýváme tedy důsledek složitosti přechodu mezi jednotlivými druhy zaměstnání a jejich náplní. Pro snížení strukturální nezaměstnanosti na co nejnížší úroveň by bylo nutné, aby se většina lidí průběžně vzdělávala, procházela rekvalifikacemi a stěhovala se za pracovní příležitosti. V případě, že by společnost splňovala tyto kritéria, strukturální nezaměstnanost by se měla přiblížit k nulové hranici. V reálném životě tyto kritéria nelze jen tak lehce splnit, proto se strukturální nezaměstnanost může pohybovat v jednotkách až desítkách procent.

Cyklická nezaměstnanost má příčinu v cyklickém pohybu ekonomiky. V recesi se cyklická nezaměstnanost zvyšuje, zatímco ve fázi expanze klesá. Délka jejího trvání

³⁰VÁCLAVÍKOVÁ, Anna a kol. *Problematika trhu práce a politiky zaměstnanosti*. 1. vyd. Opava: Optys, 2009. 149 s. ISBN 978-80-85819-76-2. S. 50.

je proměnlivá a řídí se délkou aktuálního ekonomického cyklu. Do tohoto typu nezaměstnanosti řadíme i sezónní nezaměstnanost, která se vyskytuje v odvětvích národního hospodářství, jež procházejí sezónními výkyvy. Někdy se cyklická nezaměstnanost vykazuje jako odchylka skutečné nezaměstnanosti od přirozené míry nezaměstnanosti. Negativní důsledky cyklické nezaměstnanosti jsou umocněny tím, že postihuje celou ekonomiku plošně, přes všechny sektory národního hospodářství.³¹ V případě, že by se ekonomika nacházela ve stavu plné zaměstnanosti, vždy by se zde našla určitá potřeba změny zaměstnání, tzv. fluktuace - lidé hledající zaměstnání po absolvování školy, ženy vracející se do práce po rodičovské dovolené, lidé stěhující se do jiného bydliště, atp.

2.4.2 Důsledky nezaměstnanosti

Nezaměstnanost s sebou přináší řadu dopadů, jak ekonomických, tak sociálních. Jestliže existuje vysoká nezaměstnanost, země nevyrábí na hranici svých produkčních možností, protože část zdrojů není využita. Proto dochází k ztrátě hrubého produktu ekonomiky. Propad produktu je možné kvantifikovat pomocí Okunova zákona, jenž by se dal stručně interpretovat takto: zvýší-li se skutečná míra nezaměstnanosti o 1 % oproti přirozené míře nezaměstnanosti, poklesne reální produkt o 2-3 % oproti potenciálnímu produktu. Vlivem přetrvávající nezaměstnanosti narůstá schodek státního rozpočtu, a to hned z několika důvodů. Jednak je nutné vyplácet podpory v nezaměstnanosti, další výdaje jsou spojeny s financováním chodu úřadů práce a s aktivní politikou zaměstnanosti. Navíc se snižují daňové příjmy státního rozpočtu, protože společnost ztrácí daně z příjmu, které by nezaměstnaní mohli platit, kdyby pracovali. U dlouhodobě nezaměstnaných dochází po určité době ke změnám, které jim ztěžují jejich zpětný návrat do zaměstnání. Tyto změny totiž způsobují úpadek jejich lidského kapitálu. Lidé při dlouhotrvající nezaměstnanosti ztrácejí zkušenosti, schopnosti a praktické i teoretické znalosti, které získávali a udržovali si prací. Dlouhodobě nezaměstnaný člověk zpravidla není schopen ihned po nástupu do nového zaměstnání podávat takové výkony, které podával před svým propuštěním ze zaměstnání předchozího a které by od něj očekával jeho zaměstnavatel. Po opakovaných neúspěších při hledání práce a s rostoucí dobou nezaměstnanosti, se u člověka může objevit klesající zájem o práci. Zvykne si na pobírání sociální podpory a disponování volným časem. Negativním důsledkem jsou změny ve vnímání času a rozbití struktury dne nezaměstnaného. Protože se ztrátou zaměstnání je obvykle spojen i pokles životní úrovně, může se s růstem

³¹ JUREČKA, Václav a kol. *Makroekonomie: základní kurz*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, Ekonomická fakulta, 2004. 312 s. ISBN 80-248-0530-8. S. 118.

nezaměstnanosti zvyšovat počet trestných činů, pomocí nichž si někteří nezaměstnaní pokoušejí opatřit finanční prostředky nutné k obnovení původního životního standardu. Nárůst kriminality vyvolává zvýšené výdaje ze státního rozpočtu na zajištění policejních služeb, soudnictví, případně vězeňské služby.³²

2.5 Pracovní migrace

V diplomové práci se zabývám dopady migrace na trh práce České republiky. V této souvislosti se budu zabývat souvislostmi mezi trhem práce a pracovní migrací. Do pracovní migrace můžeme zařadit podnikatelskou činnost cizinců nebo jejich zaměstnávání. Tyto jsou ve velké míře ovlivněny podmínkami danými legislativou upravující ekonomickou činnost cizinců.

Pracovní migrace úzce souvisí s migrací ekonomickou. Jde o jednu z forem přemísťování jednotlivce nebo skupiny obyvatel na úrovni vnitrostátní nebo mezinárodní. Účelovost migrace za cílem nalezení nového zaměstnání migranta a zlepšení si jeho životních podmínek nám z migrace všeobecně ekonomické tvoří její část, migraci pracovní.

Ekonomická teorie považuje migraci jako mobilitu pracovní síly. Osobu, která vstupuje do země jako cizí pracovní síla na pozvání vlády nebo budoucího zaměstnavatele, dále to může být osoby, která vstoupila do země samostatně za účelem nalezení práce v zahraničí, je definována jako pracovní migrant. Pracovní migraci můžeme rozdělit na různé typy dle délky trvání, jako jsou dlouhodobější úvazky, sezónní práce, příhraniční pracovní aktivity atd.³³

Potřeba migranta zlepšit svou ekonomickou situaci jej nutí k vysoké produktivitě práce i za cenu nižší mzdy a horších životních podmínek, než je žádána domácími pracovníky. Mzda i životní podmínky nevyhovující místním pracovníkům jsou pro cizince mnohdy přijatelné, neboť jsou lepší, než v jeho domovské zemi a tím pádem se jeho životní situace zlepšuje. Při neuspokojení požadavků firmy domácí pracovní silou, se zvyšuje zájem o jinou formu pracovní síly a firmy rády zaměstnají cizince, kteří mají patřičnou motivaci.

Pracovní migrace přináší zdrojové i cílové zemi nejen přínosy, ale i náklady, kterou jsou rozdílně rozloženy na jednotlivé skupiny obyvatelstva. Ekonomický dopad přílivu pracovní migrace na domácí trh závisí na celkovém objemu migrující pracovní síly, její kvalifikační struktuře, výchozích podmínkách na domácím trhu a celkovém ekonomickém

³²JUREČKA, Václav a kol. *Makroekonomie: základní kurz*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, Ekonomická fakulta, 2004. 312 s. ISBN 80-248-0530-8. S. 112.

³³DEMOGRAFICKÉ INFORMACE, ANALÝZY A KOMENTÁŘE [online]. DEMO [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: http://demografie.info/?cz_migrace=.

vývoji. Jedná-li se o nekvalifikované pracovníky, kteří přímo nekonkurují pracovníkům stejné kategorie v domácí zemi, tak tito pracovníci vyplní nedostatky na domácím trhu práce a zaměstnavatelé mohou udržovat či rozšiřovat výrobu při nižším tlaku na růst mzdových nákladů. Pokud by imigranti na domácím trhu přímo konkurovali, budou domácí pracovníci poškozeni v důsledku tlaku na jejich pracovní místa a nezvyšování jejich mezd. Příliv vysoce kvalifikovaných migrantů vyvolá pozitivní externality v podobě transferu znalostí a zkušeností do domácí ekonomiky. Z hlediska zdrojové země jsou dopady v principu opačné. Odchod části pracovní síly může v podmínkách vysoké nezaměstnanosti zmírňovat napětí na domácím trhu práce. Následný přísun peněžních prostředků vydělaných migrantem do země přispívá ke snižování míry chudoby a podporuje spotřebitelskou poptávku. Velký odliv pracovníků může konkurenceschopnost domácí ekonomiky snižovat v důsledku akutního nedostatku pracovníků v některých odvětvích a tlaku na růst mzdových nákladů.

Pracovní migrace může konkurenceschopnost země ovlivnit, jak negativně, tak pozitivně. Jaký bude celkový dopad, záleží zejména na kvantitativních a kvalitativních charakteristikách migrující pracovní síly a situaci na domácím trhu práce.³⁴

2.5.1 Typy pracovní migrace

Pracovní migraci můžeme rozdělit podle charakteru potencionálních migrantů a formu výkonu zaměstnání v zahraničí na typy:

- nabídková migrace,
- poptávková migrace,
- pendlerská (dojížděková) migrace,
- pobytová migrace.

Nabídková migrace - migrant cestuje do cizí země za prací na popud zaměstnavatelů v cizím státě, který je dán převážně díky nedostatku pracovních sil v konkrétním oboru. Tento typ migrace je typický většinou pro profese, u kterých je vyžadována vyšší kvalifikace. Migrant pokryje potřebu hospodářského a společenského rozvoje cílové země. V domácí zemi migranta může ovšem docházet k efektu tzv. „brain drain (odliv mozků)“, kdy kvalifikovaní pracovníci (vystudovaní z prostředků státu) odcházejí za lepším výdělkem do vyspělejších zemí a rozvoj domácí země se tudíž zpomaluje. Z převážné většiny se jedná o migraci dlouhodobou až trvalou.

³⁴SLANÝ, Antonín a kol. *Ekonomické prostředí a konkurenceschopnost*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 325 s. ISBN 978-80-210-5056-3. S. 39.

Poptávková migrace - migrant se rozhodne vycestovat za prací na základě jím zjištěných informací o trhu práce v cizím státě. V důsledku těchto vlastních rozhodnutí dochází k obavám cílových států z velkého nárůstu přílivu levné pracovní síly, což může způsobit prudký růst nezaměstnanosti na jejich pracovním trhu. U tohoto typu migrace mohou být pobyty dlouhodobého i krátkodobého charakteru.

Pendlerská (dojížděková) migrace - místo pobytu a života migranta zůstává v mateřské zemi. V převážné míře se vztahuje na obyvatele v příhraničních oblastech. Migrant má možnost denně dojíždět, nebo se po krátkém pobytu v cílové zemi pravidelně vracet domů. Největším motivem pro něj bývá mzda ve vyspělé zemi, která v jejím přepočtu má vyšší kupní sílu než mzda v cenové hladině mateřské země.

Pobytová migrace - migrant mění místo pobytu z mateřského do cílového státu dočasně nebo trvale. Při dočasné migraci se po určité době pobytu a práce v zahraničí navrací do mateřského státu a zde pak dále žije a pracuje. Doba pobytu v zahraničí může trvat několik měsíců, ale i několik let. K trvalé migraci dojde, až když se migrant rozhodne trvale žít a pracovat v cílové zemi a získá patřičná povolení.³⁵

2.5.2 Zahraniční zaměstnanost

Legislativní normy pro zaměstnávání cizinců upravují pracovně právní vztahy, práva a povinnosti zaměstnavatelů vůči státu. Například Zákoník práce upravuje pracovně právní vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli a vztahy kolektivní povahy. Vymezuje zvláštní zákonnou ochranu postavení zaměstnance, uspokojivé a bezpečnosti pracovní podmínky pro výkon práce, spravedlivé odměňování zaměstnance, řádný výkon práce zaměstnancem v souladu s oprávněnými zájmy zaměstnavatele, rovné zacházení se zaměstnanci a zákaz jejich diskriminace.

Zahraniční zaměstnanost upravuje pracovně právní legislativa zaměstnávání cizinců. Mezi nejdůležitější zákony řadíme:

- zákon č. 65/1965 Sb., Zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 513/1991 Sb., Obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů,

³⁵VAVREČKOVÁ, Jana a Ivo BAŠTÝŘ. *Působení fenoménu brain drain v ČR a výdělková motivace odborníků k práci v zahraničí*. [online]. Praha: VÚPSV, 2009. [cit. 2013-04-03]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_303.pdf.

- zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zaměstnávání cizinců se řídí zákonem o zaměstnanosti. Zákon upravuje zabezpečování státní politiky zaměstnanosti, jejímž cílem je dosažení plné zaměstnanosti a ochrana proti nezaměstnanosti. Zákon rozlišuje z hlediska zaměstnanosti dva typy cizinců:

- občany Evropské unie/Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska,
- občany třetích zemí.

Na občany Evropské unie/Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska není pohlíženo jako na cizince od roku 2004, kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie. Mají stejné postavení, jako občané České republiky mají volný vstup na trh práce. Jestliže zaměstnavatel zaměstnává tyto osoby, je povinen tento fakt ohlásit místně příslušnému úřadu práce z důvodu vedení statistiky. Zaměstnavatel tuto povinnost plní prostřednictvím odevzdáním informačních karet a to nejpozději v den nástupu do zaměstnání.

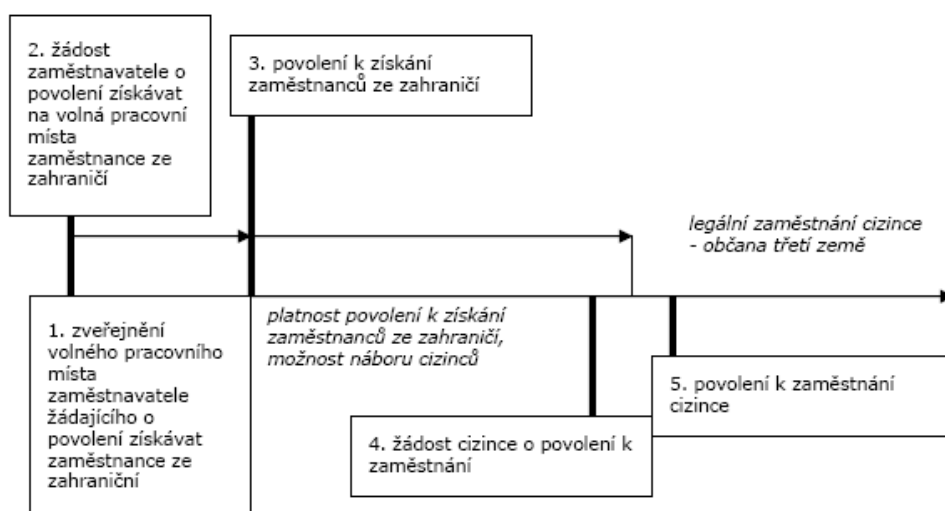
Jestliže jde o zaměstnávání občanů třetích zemí na území České republiky, musí mít cizinci platné pracovní povolení a povolení k pobytu, popřípadě zelenou kartu či modrou kartu. Pracovní povolení se vydává pouze na konkrétní pracovní místo a zaměstnavatele. Žádost o pracovní povolení k zaměstnání může cizinec podat jestliže má již domluvené pracovní místo u zaměstnavatele v České republice.

V případě vyslání cizince do České republiky jeho zaměstnavatelem, který je zahraničním subjektem a bude-li cizincem vykonávána pracovní činnost na základě pracovně právního vztahu s českým podnikatelským subjektem, je vyžadováno pracovní povolení.

Výjimku dle § 98 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti tvoří cizinci s trvalým pobytem na území České republiky. Ti nepotřebují povolení k zaměstnání nebo zelenou či modrou kartu, protože je na ně nahlíženo jako na stání občany a při volbě zaměstnání nejsou nijak omezováni. Výjimku tvoří pouze povolání, u kterých je nutné mít státní občanství. Dále není pracovní povolení vyžadováno např. od cizinců, kteří mají na území České republiky udělen azyl nebo se na našem území soustavně připravuje na výkon budoucího povolání.

Hierarchicky seřazené kroky v postupů zaměstnávání cizinců ze třetích zemí vyobrazuje následující obr. č. 2.3 s časovou osou.

Obr. č. 2.3: Postup při zaměstnávání občanů třetích zemí v postavení zaměstnanců

Zdroj: POŘÍZKOVÁ, Hana. *Analýza zahraniční zaměstnanosti v České republice; postavení cizinců na trhu práce a podmínky jejich ekonomické integrace* [online]. 1. vydání. Praha 2: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2008 [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_251.pdf. ISBN 978-80-87007-83-9.

Pracovní povolení

Pracovní povolení je úřední dokument, který umožňuje cizinci legální výkon práce u českého zaměstnavatele. Pracovní povolení vydávají krajské pobočky Úřadu práce České republiky, které i prodlužují toto povolení. Požádat o něj můžou cizinci třetích zemí, kteří nemají na území České republiky trvalý pobyt.

Při vydávání povolení úřady práce vždy zohledňují aktuální, sezónní i dlouhodobé ekonomické potřeby jednotlivých zaměstnavatelů v závislosti na typu jejich ekonomické činnosti. Důsledně zkoumají situaci na trhu práce a aktivně spolupracují se zaměstnavateli při náboru pracovních sil a zjišťují, zda je nezbytné vydat povolení k zaměstnání na volné pracovní místo, u nějž zaměstnavatel požaduje nižší stupeň kvalifikace, než je ukončené středoškolské vzdělání s maturitou, pokud o jeho vydání požádá cizinec, který dosud legálně nepobývá na území České republiky.³⁶

³⁶ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, MPSV: Tisková zpráva [online]. MPSV [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12632/tz_160312a.pdf.

Pracovní povolení:

- je vydáváno cizinci, který v České Republice za posledních 12 měsíců nepodal žádost o udělení azylu a splňuje podmínky stanovené zákonem o zaměstnanosti pro vydání povolení k zaměstnání,
- je vyžadováno pro všechny pracovněprávní vztahy ve smyslu zákoníku práce, které jsou vykonávány cizincem na území České republiky. Těmi rozumíme pracovní poměr, dohodu o provedení práce a dohodu o pracovní činnosti. Výjimku tvoří ani sezonní zaměstnanci,
- platí pouze pro zaměstnání u zaměstnavatele, který je uveden v rozhodnutí,
- udává místo výkonu práce a druh zaměstnání, tyto vymezení uvedené v rozhodnutí je závazné,
- je vydáváno na dobu určitou s nejdelší dobou platnosti maximálně dva roky. Cizinec ovšem může požádat o jeho prodloužení, a to i opakovaně.

Evidence úřadu práce a zaměstnavatele

Úřad práce zpracovává evidenci cizinců s povolením k zaměstnání nebo držitele zelených či modrých karet a ostatních cizinců, u kterých není povolení k zaměstnání potřebné dle § 98 zákona o zaměstnanosti, vyjma odstavců f) až i). Jestliže občan Evropské unie/Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska má bydliště na území České republiky může se zaregistrovat jako uchazeč o zaměstnání na úřadě práce, stejně tak cizinec ze třetích zemí, který má povolení k trvalému pobytu. Mezi cizince, po kterých není vyžadováno pracovní povolení k zaměstnání, spadají občané Evropské unie/Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska a jejich rodinní příslušníci, včetně rodinných příslušníků občanů České republiky, kteří nejsou státními příslušníky České republiky, ani jiného státu Evropské unie.

EURES (EUROpean Employment Services - Evropské služby zaměstnanosti)

Je síť pro usnadnění mezinárodní mobility pracovních sil. Nabízí zaměstnanost všech členských států Evropské unie, dále Evropského hospodářského prostoru a i Švýcarska. Základním úkolem sítě EURES je poskytovat služby, užitečné pracovníkům, uchazečům a zájemcům o práci i zaměstnavatelům, respektive všem občanům, kteří mají zájem využívat svého práva volného pohybu osob. EURES poskytuje služby dvěma různými způsoby. Na jedné straně jde o databáze a druhé informační a poradenské služby. Poradci a kontaktní

pracovníci působí na úřadech práce v České republice.³⁷ Služba, kterou EURES poskytuje, není zpoplatněná a má zájemcům o práci pomoci získat cenné informace o pracovních místech, o pracovních podmínkách a o sociálním zabezpečení.

Cizinci s živnostenským oprávněním

Zahraniční podnikatelské subjekty s živnostenským oprávněním se řídí zákonem č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů. Dle § 5 odst. 2 živnostenského zákona, může zahraniční osoba³⁸ provozovat živnost za stejných podmínek a ve stejném rozsahu jako česká osoba, pokud splní náležitosti dané tímto zákonem a souvisejícími předpisy. Zahraniční fyzické osobě vzniká živnostenské oprávnění zápisem do obchodního rejstříku, a to v rozsahu zapsaného předmětu podnikání v den zápisu do obchodního rejstříku. Fyzická osoba, která má azyl nebo doplňkovou ochranu a její rodinní příslušníci mohou provozovat živnost za stejných podmínek jako česká osoba. Cizinci ze třetích zemí, pokud chtějí získat živnostenské oprávnění, musí doložit povolení k pobytu v České republice nebo udělení víza nad 90 dní, či povolení k dlouhodobému pobytu.

Celkovou zahraniční zaměstnanost představují:

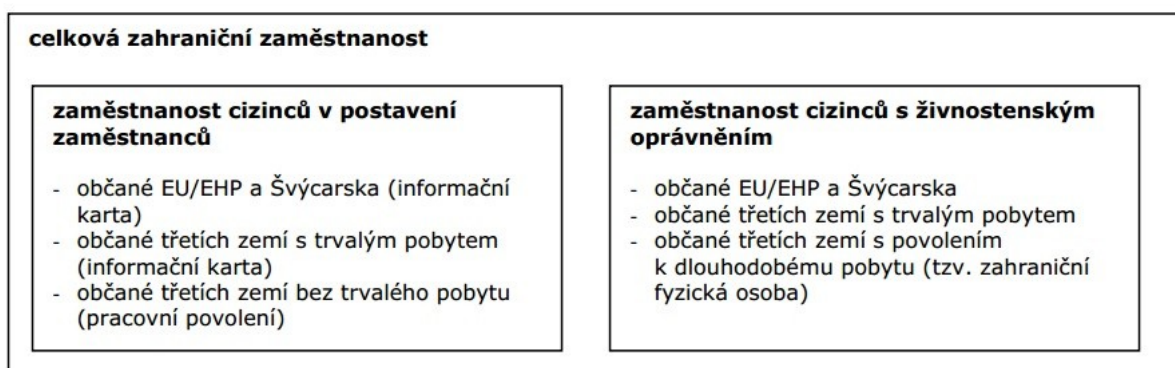
- zaměstnání občané Evropské unie/Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska v postavení zaměstnanců, které je realizováno podle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů,
- zaměstnání občané třetích zemí v postavení zaměstnanců. Jedná se pouze o osoby z třetích zemí, které nejsou součástí Evropské unie, případně se jedná o osoby bez státní příslušnosti,
- zaměstnání cizinců v rámci uzavřených mezinárodních smluv,
- zaměstnání cizinců s živnostenským oprávněním.³⁹

³⁷ INTEGROVANÝ PORTÁL MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, MPSV: Služba EURES v Evropské unii a Evropském hospodářském prostoru [online]. MPSV [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/eures/sit_eures.

³⁸ Zahraniční osoba je fyzická osoba nebo právnická osoba s bydlištěm nebo sídlem mimo území České republiky.

³⁹ JOKLOVÁ Kateřina a Jitka RYŠAVÁ. *Zaměstnávání cizinců a vysílání pracovníků do zahraničí*. 1. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2009. 309 s. ISBN 978-80-7357-437-6. S. 52-60.

Obr. č. 2.4: Kategorie cizinců tvořící celkovou zahraniční zaměstnanost v České republice

Zdroj: POŘÍZKOVÁ, Hana. *Analýza zahraniční zaměstnanosti v České republice; postavení cizinců na trhu práce a podmínky jejich ekonomické integrace* [online]. 1. vyd. Praha 2: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2008 [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_251.pdf. ISBN 978-80-87007-83-9.

3 Analýza migrace na trhu práce v ČR

Kapitola se zabývá vývojem počtu cizinců, jejich druhy pobytů a zastoupení cizinců v jednotlivých krajích. Vymežíme si ekonomickou strukturu zahraničních pracovníků, rozdělíme ji na cizince v postavení zaměstnance a cizince s platným živnostenským oprávněním. Rozdělíme si zahraniční pracovníky dle pohlaví, zdrojových zemí migrace. Zařadíme zahraniční zaměstnance dle klasifikace ekonomických činností CZ-NACE. V závěru kapitoly se budeme věnovat vývoji nezaměstnanosti a s ním spojeného vývoje hrubého domácího produktu.

3.1 Cizinci v České republice

Populační krize z 90. let 20. století a následného přelomu tisíciletí dovedla Českou republiku k tvorbě cílené výběrové imigrační politiky, čímž se stala imigrační zemí, byť tak nebyla označována. Podle dostupných statistik z roku 2011 stále spadá Česká republika mezi země s poměrně nízkým podílem cizinců na celkovém počtu populace. Tato hodnota se pohybuje kolem 4 %, přičemž průměr států Evropské unie činí necelých 7 %. Na druhou stranu není podíl cizinců v České republice bezvýznamný. Ve srovnání s Českou republikou je podíl cizinců v zemi menší v Bulharsku, Rumunsku, či Polsku a naopak vyšší podíl je statisticky evidován například v Estonsku, Lotyšsku, či Rakousku.⁴⁰ Nejvýznamnější podíl cizinců v zemi byl v Lucembursku a na Kypru, kde překračuje hodnotu 40 % a 20 %. Tak vysoký podíl má jednu z příčin i v označení těchto států slangovým termínem „daňový ráj“, kde mají podnikající subjekty určité, pro ně velmi zajímavé, daňové úlevy. Nejmenší podíl zaregistrovali evropští statistici v Polsku, kde podíl cizinců klesl pod 4 %. Největší podíl cizinců v České republice byl v roce 2008, kdy byly na jejím území evidovány 4,2 % cizinců z celkové populace.

Důvody cizinců k pobytu v České republice jsou různorodé a v průběhu času dochází k jejich vývoji a změnám. Nejčastějším účelem pobytu je udáváno nalezení zaměstnání. Proto můžeme hovořit o tom, že cizinci do České republiky přicházejí hlavně z ekonomických příčin. Mnoho cizinců také má snahu imigrovat do České republiky za účelem sloučení svých rodin, chtějí se zde usídlit nebo studovat, či získat profesní praxi. Výše popsané důvody k pobytu cizince zaznamenaly rychlý nárůst po vstupu České republiky do Evropské unie. Čestnost žádostí o pobyt z ostatních důvodů stagnuje.

⁴⁰ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ČSÚ: *Život cizinců v ČR* [online]. ČSÚ [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/B700359FFD/\\$File/111809.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/B700359FFD/$File/111809.pdf).

Pobyt cizinců na území České republiky definuje řada zákonů, zejména zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon stanovuje podmínky vstupu a pobytu cizinců, jejich vycestování z České republiky a také upravuje působnost Policie České republiky, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí. Nevztahuje se ovšem na osoby, které požádaly o azyl, o dočasnou ochranu nebo nějaké formy ochrany již využívají. Pobyt těchto cizinců upravuje zákon č. 325/1999 Sb., o azylu ve znění pozdějších předpisů.

Cizinci mohou na území České republiky pobývat přechodně nebo trvale. Přechodně prostřednictvím krátkodobých víz, jako jsou letištní víza, průjezdní víza, víza k pobytu do 90 dnů a nebo jednotná Schengenská víza. Dlouhodobě mohou cizinci v České republice pobývat na základě vydaných dlouhodobých víz, do nichž řadíme národní víza, víza smluvních států a dlouhodobá víza pro třetí země.

V následující tab. č. 4.1 je obsažen přehled počtu dlouhodobě a trvale usazených cizinců v letech 2007 až 2011. Tento přehled vychází z oficiálně vedených statistik, nezahrnuje tudíž cizince pobývajících v České republice bez vědomí úřadů. Největší pokles vydávání víz nad 90 dní byl dle zveřejněných hodnot zaznamenán v roce 2009. Tehdy se snížily oproti roku 2008 ze 7,28 % na 2,03 % cizinců v celkové populaci České republiky. Od roku 2008 je ovšem možno sledovat procentuelní nárůst podílu cizinců majících evidovaný trvalý pobyt. Tento rostoucí trend je zřetelným signálem, aby se Česká republika zaměřila na vývoj integrační politiky. Růst počtu cizinců totiž z dlouhodobého hlediska mění národnostní i etnickou strukturu obyvatelstva. Povolení k pobytům delším 12ti měsíců se pohybuje okolo 50 - 55 % ze všech vydaných. Za výjimku lze považovat pouze rok 2007, kdy počet těchto vydaných povolení nepřesáhl polovinu ze všech vydaných povolení, ovšem jejich počet byl pod hranicí 400 tisíc, oproti dalším rokům, kdy tomu bylo právě opačně. Počty trvale usídlených cizinců v absolutním vyjádření stále rostou. Podíl cizinců s uděleným azylem se v České republice pohybuje po celé sledované období na hranici 0,4 % ze všech evidovaných cizinců, pouze v roce 2007 překročil hodnotu 0,5 %.

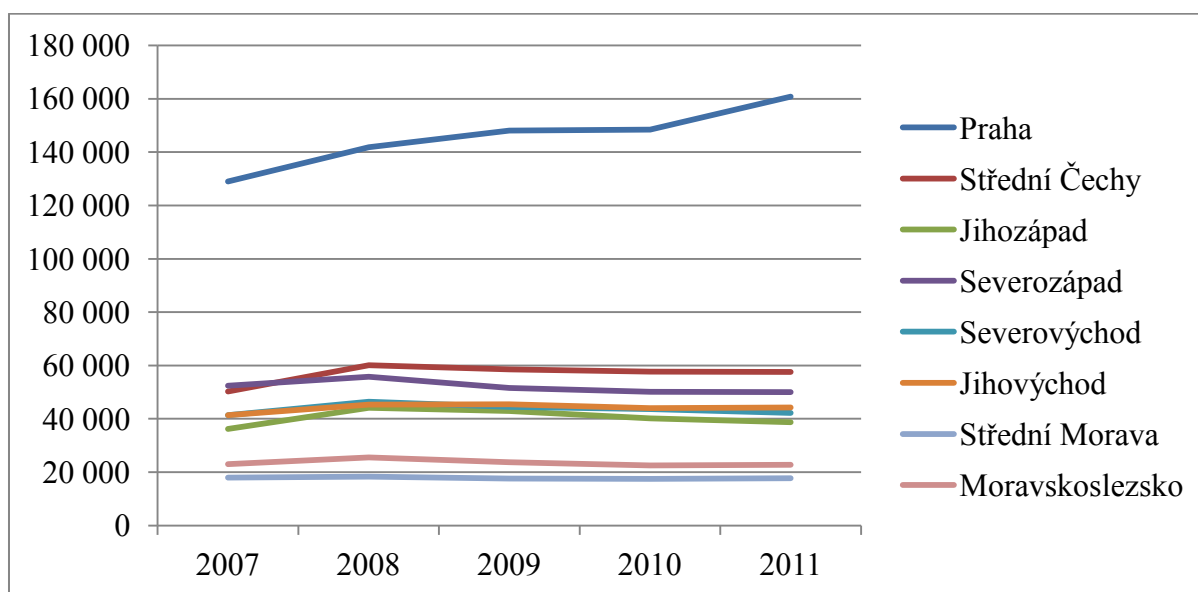
Tab. č. 3.1: Počet cizinců v České republice v letech 2007 až 2011

Typy pobytů:	2007	%	2008	%	2009	%	2010	%	2011	%
Víza nad 90 dní	46 696	11,84	31 934	7,27	8 842	2,03	8 536	2,00	11 939	2,74
Povolení k pobytu*	188 107	47,70	233 440	53,12	243 302	55,98	226 803	53,19	225 806	51,74
Azyly	2 030	0,51	1 933	0,44	2 097	0,48	2 132	0,50	2 166	0,50
Trvalé pobyty	157 512	39,94	172 191	39,18	180 359	41,50	188 952	44,31	196 408	45,01
Celkem	394 345	100	439 498	100	434 600	100,00	426 423	100	436 389	99,98

*povolení k pobytu na 12 měsíců a více

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR, vlastní zpracování

Graf číslo 3.1 zobrazuje vývoj počtu cizinců v jednotlivých regionech soudržnosti v letech 2007 až 2011 v České republice. Největší počet cizinců eviduje český statistický úřad v oblasti Hlavního města Prahy, s velkým rozdílem jej následují regiony Střední Čechy a Severozápad. Naopak nejmenší zastoupení cizinců je v regionech Střední Morava a Moravskoslezsko. Za sledované období má počet cizinců v regionu Hlavní město Praha vzestupnou tendenci, ve zbývajících regionech soudržnosti České republiky se počet cizinců nijak výrazně nemění.

Graf č. 3.1: Vývoj počtu cizinců v jednotlivých regionech soudružnosti v období 2007 až 2011

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR, vlastní zpracování

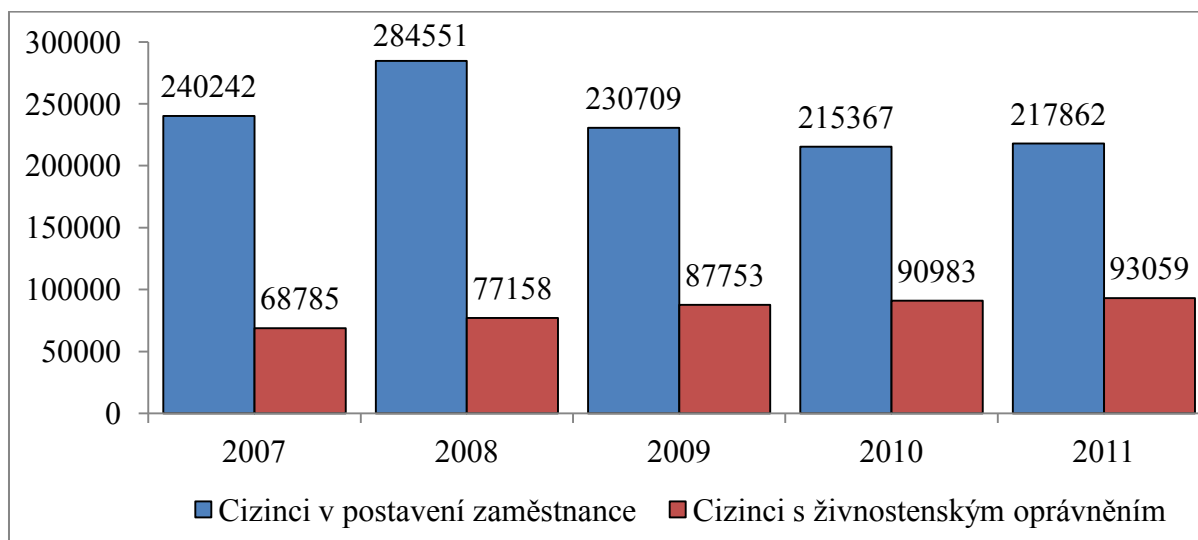
3.2 Cizinci dle postavení na trhu práce, pohlaví a věku

Celková struktura zaměstnaných cizinců na trhu práce v České republice je rozdělena na cizince s platným živnostenským oprávněním a cizince evidované na úřadě práce. Zahraniční subjekty s živnostenským oprávněním se řídí zákonem č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů. Dle § 5 odst. 2 živnostenského zákona, může zahraniční osoba provozovat živnost za stejných podmínek a ve stejném rozsahu jako česká osoba, pokud splní náležitosti dané tímto zákonem a souvisejícími právními předpisy. Zahraniční fyzické osobě vzniká živnostenské oprávnění zápisem do obchodního rejstříku, a to v rozsahu zapsaného předmětu podnikání.

Cizinci v postavení zaměstnanců podléhají zákonu č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti ve znění pozdějších předpisů a Zákoníku práce č. 262/2006 Sb. Cizinci, kteří chtějí pracovat na území České republiky musí mít platné povolení k zaměstnání, vydané Úřadem práce, vízum k pobytu za účelem zaměstnání a platnou pracovní smlouvu. Na cizince s trvalým pobytem na území České republiky se pohlíží jako na státní občany a nepotřebují pracovní povolení k zaměstnání.

V roce 2008 byla největší celková zaměstnanost 361 709 cizinců v České republice, z toho 79 % (284 551) osob bylo v postavení zaměstnanců a 21 % (77 158) osob s platným živnostenským oprávněním. Nejméně zahraničních osob s platným živnostenským oprávněním bylo v roce 2007 a i největší zaměstnanost cizinců v postavení zaměstnanců. Zahraniční občané v postavení živnostníků mají rostoucí tendenci. Oproti cizincům postavených v pozicích zaměstnanců je růst proměnlivý.

Graf č. 3.2: Ekonomická struktura pracujících cizinců v letech 2007 až 2011

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR, vlastní zpracování

Nejpočetnější skupina cizinců působících na trhu práce v České republice spadá do mladší a střední věkové kategorie, jak v postavení živnostníků, tak zaměstnanců. Na vyšší zahraniční zaměstnanosti mladších věkových kategorií se podílí několik faktorů. Jednu z příčin můžeme hledat v jejich vyšší mobilitě. Mladí lidé také nemají ani psychické zábrany k migraci, ani nejsou vázáni, např. již založenou rodinou, finančními povinnostmi, atp., a proto jsou ochotni za prací do jiné země bez problémů vycestovat. Ochota migrovat za prací je vysoká u mladých a svobodných lidí i z důvodu touhy poznávat nové věci a také jejich nevázanosti v rodné zemi. Větší ochotu a variabilitu lze pozorovat rovněž u mužů cizinců, kteří jsou schopni lépe snášet i méně příznivé podmínky pro práci a její fyzicky náročnější náplň.

Koncept „Value of immobility“ vysvětluje nižší zahraniční zaměstnanost ve vyšších věkových skupinách. Starší lidé již mají ve svém životě vybudované zázemí a jsou hlavně zvyklí na určitý životní styl. Migrace pro ně představuje velkou změnu, proto starší lidé častěji preferují setrvání na domácím trhu práce i přes existenci výrazných „Pull faktorů“⁴¹ v cílových zemích potenciální migrace a mnohdy i přes existenci Push faktorů v domovské zemi. V důsledku vlastní také specifické lokální know-how⁴², které je jimi nepřenosné a které nelze tak uplatnit na trhu práce v zahraničí.⁴³

Při tvorbě diplomové práce byly k dispozici údaje z roku 2011 a starší. Pro nejaktuálnější přehledy o ekonomické struktuře cizinců na území české republiky byly právě proto vybrány data z roku 2011.

V roce 2011 v postavení zaměstnanců cizinců je nejvyšší podíl 53,8 % v kategorii 25-39 let. Hned za nimi jsou cizinci ve věku 40-54 let, kteří představují 28,1 % z celkové zaměstnanosti cizinců. Třetí nejsilnější zastoupení tvoří zaměstnanci ve věku 20-24 let s podílem 9,4 %.

Pořadí zastoupení věkových kategorií u cizinců s živnostenským oprávněním je velmi podobné, liší se pouze v řádech jednotek procent u daných věkových kategorií.

U cizinců s živnostenským oprávněním je největší převaha ve věkové kategorii 25-39 let, jejich podíl činí 46,6 %, oproti cizincům v postavení zaměstnanců je hodnota nižší o 7,2 %. Následuje kategorie 40-54 let, která je 38 %, což je o 9,9 % vyšší hodnota než u cizinců v postavení zaměstnanců. Třetí příčku tvoří opět mladí lidé

⁴¹viz „pull push“ faktory v kapitole 2.2.1. Teoretické koncepty vysvětlující migraci

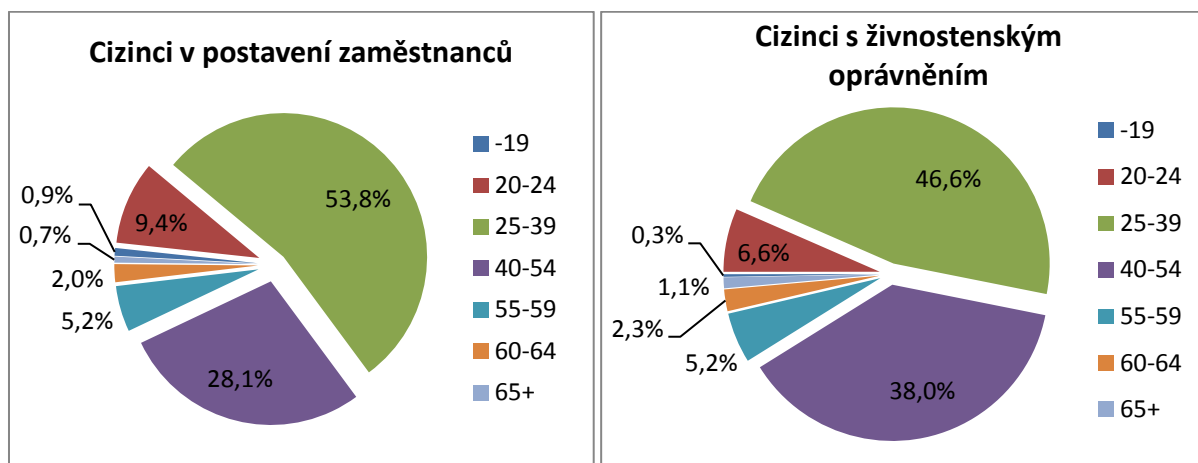
⁴²„know-how“ je souhrn poznatků, výrobních a obchodních znalostí a postupů získaných dlouholetou zkušeností

⁴³POŘÍZKOVÁ, Hana. *Analýza zahraniční zaměstnanosti v České republice; postavení cizinců na trhu práce a podmínky jejich ekonomické integrace* [online]. 1. vyd. Praha 2: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2008 [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_251.pdf. ISBN 978-80-87007-83-9.

ve věku 20-24 let, ti tvoří na českém trhu práce 9,4 % ze všech živnostníků. V této věkové skupině jsou podíly zaměstnanců a živnostníků na trhu práce totožné.

Z celkové analýzy typů ekonomické aktivity a věkových kategorií vyplývá, že 64,1 % cizinců v postavení zaměstnanců jsou osoby do věku 40 let. U cizích osob s živnostenským oprávněním je podíl menší, do věku 40 let činí 53,5 %.

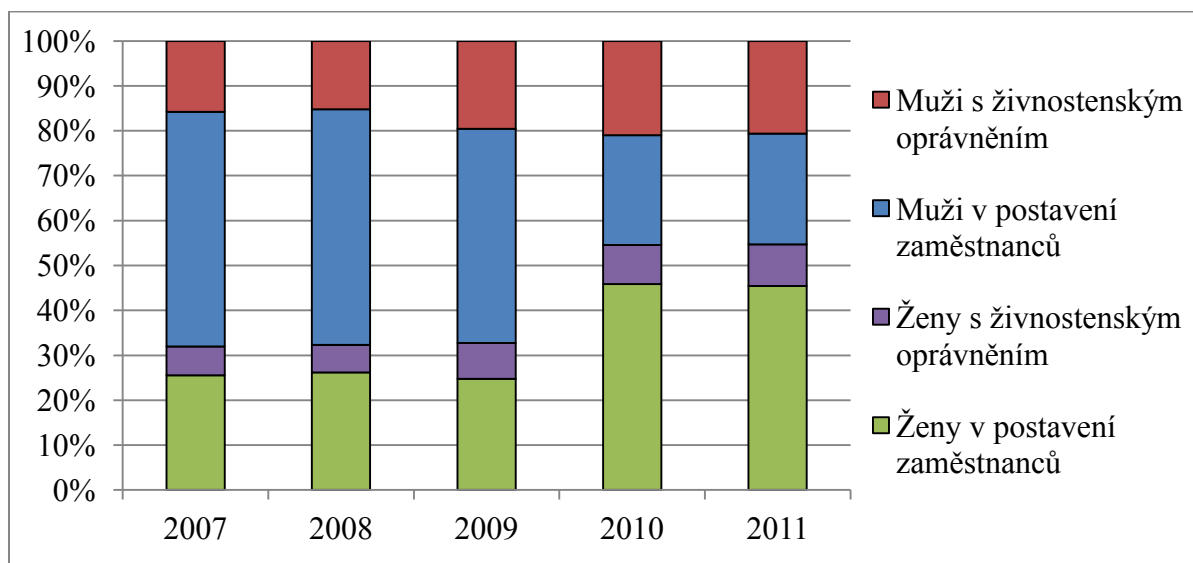
Graf č. 3.3: Zaměstnanost cizinců podle věkových skupin a typu ekonomické aktivity k 31. 12. 2011

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR, vlastní zpracování

V celkové ekonomické aktivitě až do konce roku 2009 výrazně převládá mužská složka. Tehdy se poměr mezi muži a ženami dorovnal, přibylo totiž velké množství žen cizinek, které v České republice našly uplatnění na pracovním trhu a naopak zaměstnaných mužů ubylo. Tento jev je dle analytiků dán ekonomickou krizí, kdy klesla potřeba mužské fyzické síly v továrnách a velkovýrobě a zároveň vzrostla poptávka po ženské pracovní síle v oblastech hůře hodnocených prací, o které místní ženy nemají zájem. V tomto období se také mírně zvyšuje procento mužů živnostníků, které v porovnání s podnikajícími ženami stále převládá. Ženy podnikatelky tvoří podíl pouze okolo 10 % ze všech sledovaných skupin.

Graf č. 3.4: Podíl cizinců v postavení zaměstnanců a živnostníků podle pohlaví v letech 2007 až 2011

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR, vlastní zpracování

Graf č. 3.5: Cizinci v postavení zaměstnanců a živnostníků podle pohlaví v letech 2007 až 2011

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR 2008-2012, vlastní zpracování

Ekonomická krize se tedy výrazně projevila v poměru muži - ženy a zaměstnanci - podnikatelé, ovšem na celkový počet pracujících cizinců v České republice neměla skoro žádný vliv. Jejich celkový počet se v celém sledovaném období pohybuje lehce nad hranicí 300 000 osob, výjimkou byl rok 2008, kdy hodnota stoupla nad 350 000 osob. Změnila se tedy pouze ekonomická struktura pracujících cizinců v České republice.

3.3 Zaměstnanost cizinců dle zdrojových zemí migrace

Z tab. č. 3.2 vyplývá, že je v období 2007 až 2011 u sledovaných skupin občanů Evropské unie a občanů třetích zemí znát markantní rozdíl v poměru zaměstnanců a živnostníků, kde na celkovou zaměstnanost připadá u občanů třetích zemí velká poměrná část živnostníků. Tento trend je dán mimo jiné i tím, že pro občana třetí země je v České republice legislativně snadnější získat živnostenské oprávnění, než pracovní povolení. Podle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání má cizinec při zakládání živnosti stejné podmínky, jako občan České republiky, navíc musí pouze doložit jednu z forem povolení k pobytu. Důkazem toho je fakt, že největší zaměstnanost je v České republice zastoupena státy Slovensko (34 %), Ukrajina (26 %), Vietnam (12 %) a Polsko (6,8 %) a pouze občané Vietnamu a Ukrajiny mají mezi cizinci největší množství živnostenských oprávnění, oproti Slovákům a Polákům, kteří obsazují mnohem více pozice zaměstnanců.

Tab. č. 3.2: Zaměstnanost občanů EU/EHP a Švýcarska a občanů ostatních zemí dle jednotlivých ekonomických aktivit.

Rok	Občané EU			Občané ostatních zemí		
	Celková zaměstnanost	V postavení zaměstnanců	S živnostenským oprávněním	Celková zaměstnanost	V postavení zaměstnanců	S živnostenským oprávněním
2007	159 401	144 594	14 807	149 626	95 648	53 978
2008	156 840	140 917	15 923	204 869	143 634	61 235
2009	156 142	139 120	17 022	162 320	91 589	70 731
2010	162 248	143 772	18 476	144 102	71 595	72 507
2011	174 241	154 327	19 914	136 680	63 535	73 145

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR, vlastní zpracování

V žebříčku zaměstnanosti cizinců v České republice je na nejvyšší úrovni Slovensko a těsně pod něj se řadí Ukrajina. Nezanedbatelné množství pracujících cizinců v České republice pochází také z Vietnamu a Polska.

Zaměstnanost z pohledu pohlaví je u všech zastoupených zemí velmi podobná. Pohybuje se okolo hranice 70 mužů na 100 evidovaných pracujících cizinců. Výjimku tvoří pouze příslušníci Ruska a Mongolska, kde počet mužů tvoří necelou polovinu. Největší podíl mužů v zaměstnanosti u daného občanství připadá občanům Rumunska se 76,7 %, občanům Polska se 74,7 % a občanům Moldavska s 63,6 %.

V postavení zaměstnanců je největší podíl mužů z Vietnamu se 65,9 %, hned za nimi je Polsko se 75,4 %. V oblasti živnostenského oprávnění je více než 80 % podílu mužů ze Slovenska a Rumunska.

Tab. č. 3.3: Zaměstnanost mužů u nejčtenějších státních občanství z hlediska jednotlivých typů ekonomické činnosti a celkové zaměstnanosti daného státního občanství k 31. 12. 2011

Státní občanství	Pracující cizinci dle státního občanství			Cizinci zaměstnaní			Živnostenská oprávnění		
	celkem	z toho muži	z toho muži v %	celkem	z toho muži	z toho muži v %	celkem	z toho muži	z toho muži v %
Slovensko	117 831	76 877	65,2	106 425	67 845	63,8	11 406	9 032	79,2
Ukrajina	65 950	42 287	64,1	32 250	20 061	62,2	33 700	22 226	66,0
Vietnam	32 145	21 241	66,1	2 776	1 828	65,9	29 369	19 413	66,1
Polsko	21 430	16 001	74,7	19 718	14 872	75,4	1 712	1 129	66,0
Mongolsko	3 116	1 267	40,7	2 827	1 155	40,9	289	112	38,8
Moldavsko	4 228	2 688	63,6	2 643	1 568	59,3	1 585	1 120	70,7
Bulharsko	8 148	5 739	70,4	7 007	4 847	69,2	1 141	892	78,2
Rumunsko	6 817	5 230	76,7	6 372	4 858	76,2	445	372	83,6
Rusko	5 644	2 531	44,8	3 931	1 737	44,2	1 713	794	46,4

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR 2012, vlastní zpracování

Slovensko mělo ještě před vstupem do Evropské unie z historických důvodů odlišné podmínky od ostatních států. I tento fakt je důvodem největšího množství Slováků v evidenci zaměstnanosti. Dalšími silnými faktory pro Slovenské občany k migraci jsou společné hranice s Českou republikou, malá odlišnost jazyku, či kultury a dlouholeté vztahy, včetně spolupráce různých společných státních podniků.

3.4 Pracující cizinci dle jednotlivých krajů

V následujícím grafu č. 3.6 je vyobrazen celkový počet pracujících cizinců v jednotlivých krajích, rozdělený na cizince v postavení zaměstnanců a cizince živnostníky. Data grafu zobrazují situaci za rok 2011. Největším počtem pracujících cizinců v České republice disponuje kraj Praha. Hlavní město Praha se totiž stalo nejatraktivnějším místem pro cizince se zájmem o práci. Díky tak velkému zájmu se v Praze usídlili nejen malí živnostníci, ale také i mnohé nadnárodní společnosti. Praha je i hojně žádaným cílem turistů,

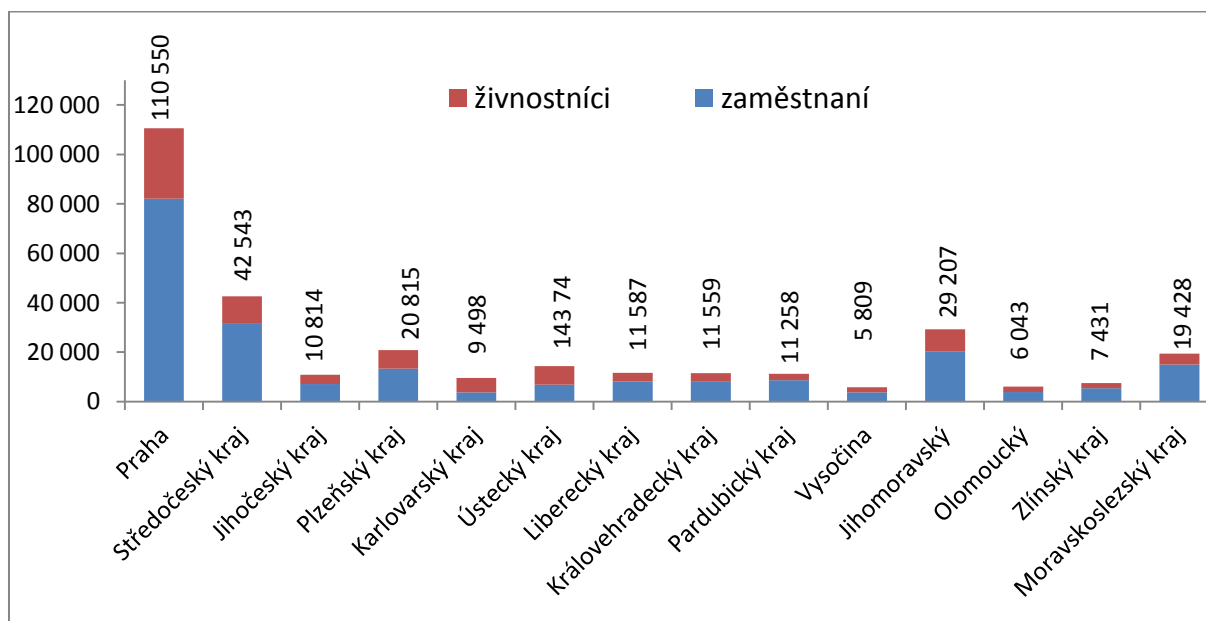
což se kladně odráží na působení například cizích gastronomických odvětví. Cizinci živnostníci jsou schopni takto uspokojit poptávku svých krajanů po jejich domácím stravování nebo také nalákat potenciální zákazníky na zajímavosti ze svých zvyklostí a kultur.

Na druhém místě figuruje kraj Středočeský. Tento výsledek je dán jeho těsným sousedstvím s Prahou a jedná se tedy pro cizince o zajímavé a taktéž lukrativní místo k usídlení.

Nižší, ale stále významné zastoupení je evidováno v Jihomoravském, Plzeňském a Moravskoslezském kraji. Z geografického pohledu se jedná o příhraniční kraje sousedící s Německem, Rakouskem, Slovenskem a v malé míře Polskem. Vyšší podíl cizinců v těchto krajích je dán jejich dostupností, kdy cizinci mohou za prací dojíždět ze svých zemí, protože jsou, stejně jako Česká republika, součástí Evropské unie.

Nejmenší zastoupení cizinců můžeme pozorovat v Olomouckém kraji a kraji Vysočina, neboť ty jsou vnitrostátní. Také je v nich evidována velká nezaměstnanost a tedy i nabídka práce pro cizince je minimální.

Graf č. 3.6: Pracující cizinci v krajích k 31. 12. 2011

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR, vlastní zpracování

3.5 Zaměstnávání cizinců podle oborů činností CZ-NACE

NACE⁴⁴ je ucelený systém klasifikací ekonomických činností a produkce. Evropská unie klasifikaci používá již od roku 1970. NACE vytváří rámec pro statistická data o činnostech v mnoha ekonomických oblastech (např. ve výrobě, zaměstnanosti, národních účtech). Česká republika ji zavádí v účinnost od 1. ledna 2008 podle §19 odst. 2 zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů. Klasifikace CZ-NACE zohledňuje technologický rozvoj a strukturální změny hospodářství, je relevantnější s ohledem na hospodářskou realitu a lépe srovnatelná s jinými mezinárodními klasifikacemi. Nahrazuje Odvětvovou klasifikaci ekonomických činností (OKEČ). Statistiky, které vzniknou za použití klasifikace NACE, lze srovnávat v celé Evropské unii. S nižší mírou podrobnosti je možné srovnání i se světovými statistikami. Používání NACE je povinné pro všechny členské státy Evropské Unie. Každá statistická jednotka vykonávající ekonomickou činnost může mít přiřazen kód NACE. Vzhledem k tomu, že klasifikace NACE vznikla pod záštitou OSN, lze statistiky srovnávat i na světové úrovni.⁴⁵

V roce 2008 byl počet evidovaných cizinců na úřadech práce v rámci klasifikace CZ-NACE 284 551 osob. Poměr občanů Evropské unie a ostatních zemí je v tomto období téměř vyrovnaný. Od doby zavedení klasifikace CZ-NACE se jedná o nejvyšší počet evidovaných osob. U osob z Evropské unie bylo zastoupení se značným rozdílem ze všech největší v oboru zpracovatelského průmyslu, následovaný stavebnictvím a velkoobchodem s maloobchodem. Kdežto osoby ostatních zemí měly taktéž evidovány svou činnost nejčastěji v oborech stavebnictví a zpracovatelského průmyslu, ale rozdíl počtu evidovaných nebyl tak markantní, jako u osob pocházejících z Evropské unie. Tento trend u osob z ostatních zemí se v daném poměru přenáší i do ostatních sledovaných let, změna nastává až v roce 2011.

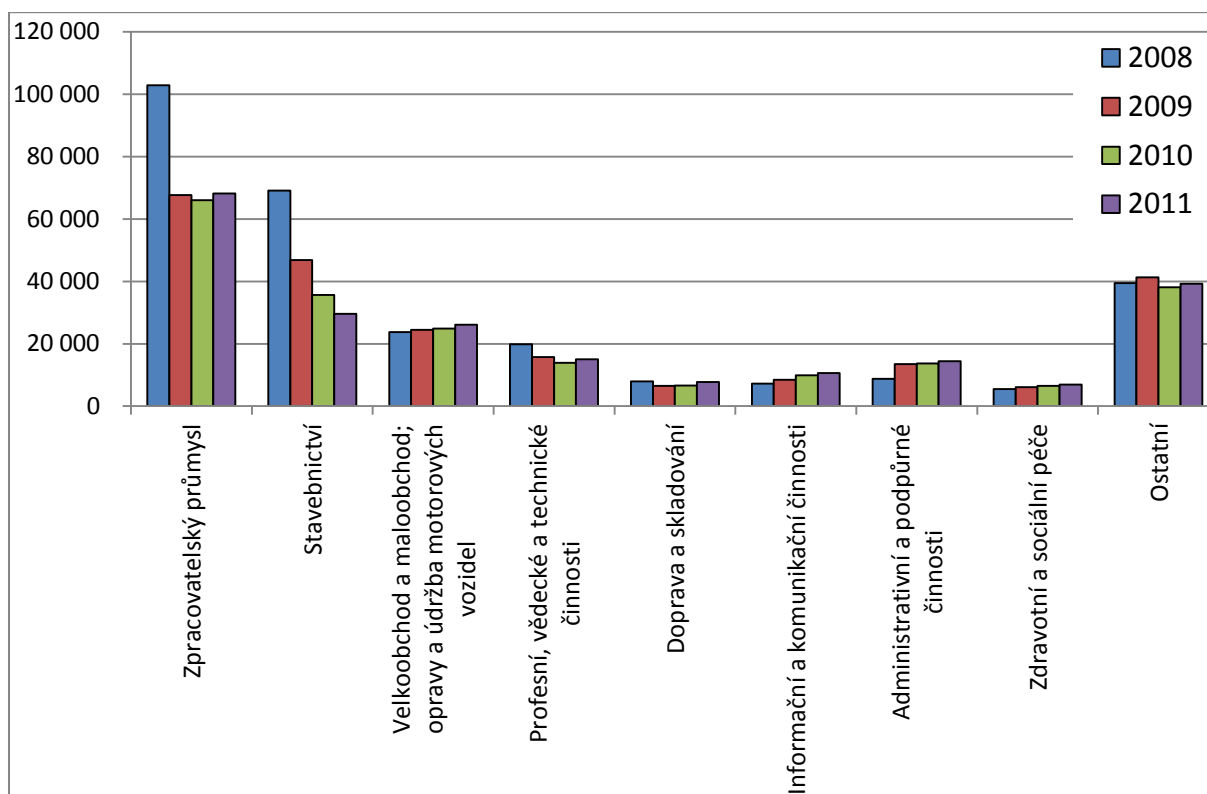
Oproti roku 2008 ze strany občanů Evropské unie neproběhly velké změny, prvenství opět zastával zpracovatelský průmysl, ovšem o druhé a třetí místo se dělily obory velkoobchod s maloobchodem a stavebnictví. Odvětví na druhém a třetím místě si pouze oproti předchozímu roku navzájem vyměnily pozice. Toto pořadí obsazení pracovních oborů se udrželo až do posledních zveřejněných údajů za rok 2011, pouze rozdíl mezi velkoobchodem s maloobchodem a stavebnictvím rok od roku postupně narůstá.

⁴⁴Zkratka NACE je odvozena z francouzského názvu „Nomenclature générale des Activités économiques dans les Communautés Européennes“.

⁴⁵ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ČSÚ: Klasifikace ekonomických činností [online]. ČSÚ [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/FA003936CC/\\$File/021608.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/FA003936CC/$File/021608.pdf).

Pro větší přehlednost je v grafu č. 4.7 vyobrazeno pouze osm nejjobsazenějších odvětví. Z grafu lze vyčíst, že četnost zaměstnaných cizinců ve všech oborech rok od roku stoupá, popřípadě stagnuje, výjimku tvoří pouze zaměstnávání cizinců ve stavebnictví, kde má graf tendenci prudce klesající. Zajímavostí je taktéž společný prudký úbytek cizinců ve zpracovatelském průmyslu a stavebnictví v meziročním srovnání 2008 a 2009. V tomto období se začala projevovat na trhu práce hospodářská recese. Deprese dolehla na odvětví stavebnictví o něco později než na odvětví zpracovatelského průmyslu. V nevýrobních odvětvích byly dopady recese na zaměstnání cizinců minimální, popřípadě žádné.

Graf č. 3.7: Vývoj počtu cizinců evidovaných na úřadech práce podle vybraných odvětví NACE-CZ v letech 2008 až 2011

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR, vlastní zpracování

3.6 Vývoj nezaměstnanosti na pracovním trhu a hrubého domácího produktu v ČR

Pro sledování nezaměstnanosti musíme rozlišit dvě skupiny osob, zaměstnané a nezaměstnané. Do skupiny zaměstnaných spadají všechny osoby starší patnácti let, které v průběhu referenčního týdne pracovaly alespoň jednu hodinu za nějakou formu odměny. U řazení mezi zaměstnané není důležitý charakter pracovní aktivity, nýbrž její přímá existence. Pro přesné určení byla zavedena mezinárodní metodika, ve které jsou mezi zaměstnané zahrnovány osoby pracující ve vlastní, či rodinné firmě, profesionální i neprofesionální armádní příslušníci nebo osoby ve výkonu civilní služby a osoby na mateřské dovolené, které před jejím nástupem pracovaly. Mezi zaměstnané nejsou zahrnovány osoby na mateřské dovolené, které před jejím nástupem nepracovaly, a osoby na další mateřské dovolené. Můžeme tedy říci, že dle této definice jsou i studenti, učni, ženy v domácnosti a jiné osoby, zabývající se mimoekonomickými aktivitami, které ale v referenčním období jednoho týdne odpracovaly minimálně jednu hodinu za mzdu, či jinou formu odměny, nazývány osobami zaměstnanými.

Do skupiny nezaměstnaných spadají všechny osoby starší 15 let, které ve sledovaném období splňovaly souběžně tři základní podmínky. Osoby byly bez práce, v referenčním týdnu tedy neodpracovaly ani jednu hodinu práce, zároveň aktivně hledaly práci, ať už svépomocí nebo přes evidenci na Úřadu práce a byly v té době připraveny k nástupu do práce nejpozději ve lhůtě do 14 dní. Pokud osoby nesplňují jedinou z uvedených podmínek, jsou označovány za zaměstnané.

Nezaměstnanost je definována jako nerealizovaná nabídka práce na pracovním trhu. Týká se pouze ekonomicky aktivních občanů a její stav je vyjadřován tzv. mírou nezaměstnanosti, která je udávána ve dvou formách - obecná a registrovaná. Ekonomicky neaktivních občanů se netýká, neboť ti nejsou schopni svou práci už (nebo zatím) nabídnout z důvodu nízkého věku, zdravotního stavu, popřípadě vysokého věku a následného odchodu do starobního důchodu, atd.

Míra nezaměstnanosti je jeden ze základních faktorů objektivně vystihující situaci na trhu práce. Dopady míry nezaměstnanosti sahají do sféry ekonomické i sociální. Měřítka nezaměstnanosti rozdělujeme dle určujících faktorů na obecnou míru nezaměstnanosti a registrovanou míru nezaměstnanosti. Pro náš případ, kdy budeme dále zkoumat dopady migrace na trh práce je vhodnější použití statistik obecné míry nezaměstnanosti. Registrovaná míra nezaměstnanosti je v jistých ohledech přesnější, ovšem odráží stav trhu práce v důsledku

poměru oficiálně evidovaných uchazečů o zaměstnání vedených na úřadu práce a jsou tedy jako pracovní síla v momentální chvíli schopni ihned do práce nastoupit. Kdežto obecná míra nezaměstnanosti skýtá pohled na všechny obecně ekonomicky aktivní občany, tudíž i lidi nevedené jako uchazeče o zaměstnání a zároveň nezaměstnané. Proto také v praxi bývá obecná nezaměstnanost o několik procent vyšší, než registrovaná nezaměstnanost. V následující tab. č. 3.4 je popsán vývoj míry obecné nezaměstnanosti za období 2007 - 2011 v České republice.

Na ideálním trhu práce je procento nezaměstnaných nulové. Ovšem na reálném trhu práce je vždy určité minimální procento osob nezaměstnaných, nazývá se přirozenou mírou nezaměstnanosti. Důvodem bývá právě přirozená změna zaměstnání, očekává se ale, že tito nezaměstnaní v dohledné době práci najdou a jejich zařazení v oblasti nezaměstnaných bude pouze krátkodobé. Bude-li se doba evidence uchazeče o zaměstnání prodlužovat a takovýchto nezaměstnaných bude přibývat, jedná se o signál poukazující na strukturální problémy na trhu práce, tedy na nesoulad mezi poptávkou a nabídkou.

V letech 2007 až 2011 se populace v České republice pohybovala od 10 322 689 do 10 496 672 obyvatel s neustálou rostoucí tendencí. K jednoduššímu vysvětlení tab. č. 3.4 však budeme předpokládat celkovou populaci České republiky v počtu 10 miliónů obyvatel. V průběhu sledovaného období lze tedy zaznamenat vyváženost mezi ekonomicky aktivními a neaktivními občany. Podíl ekonomicky aktivních se pohyboval těsně okolo hodnoty 52 %. V roce 2008 klesla nezaměstnanost na 4,4 %.

Tab. č. 3.4: Vývoj nezaměstnanosti v letech 2007 až 2011

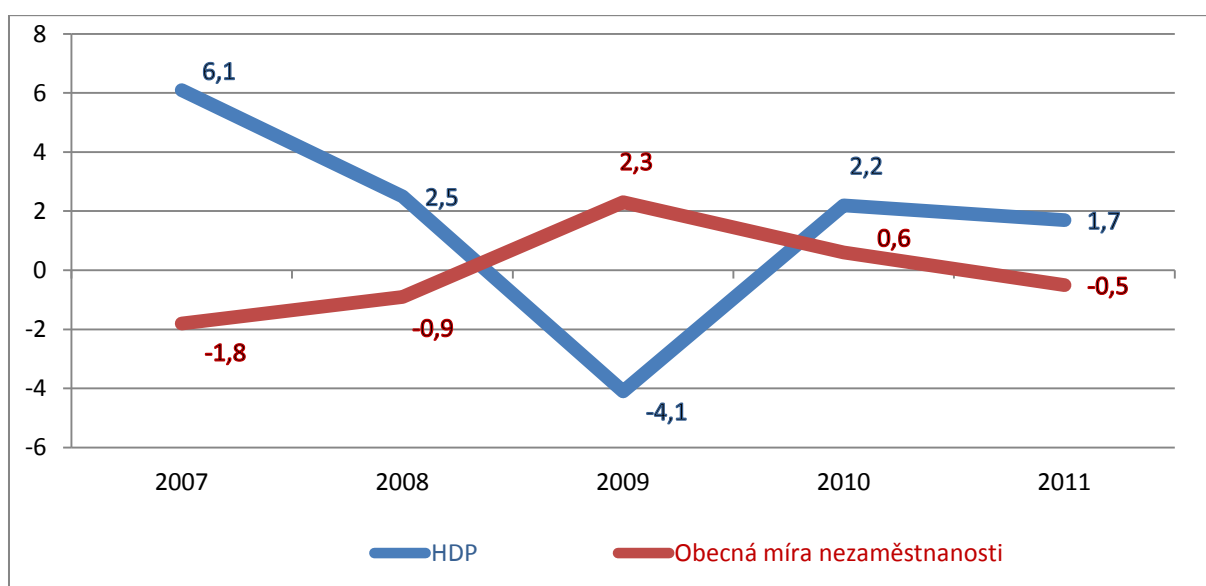
Rok	Pracovní síla (v tis.)	Pracující v (tis.)	Nezaměstnaní (v tis.)	Obecná míra nezaměstnanosti
2007	5198	4922	276	5,3 %
2008	5232	5002	230	4,4 %
2009	5286	4934	352	6,7 %
2010	5269	4885	384	7,3 %
2011	5227	4873	354	6,8 %

Zdroj: ČSÚ, Veřejná databáze, vlastní zpracování

Tento trend se kladně odrazil na míře hrubého domácího produktu, dále jen HDP, což je jeden z hlavních makroekonomických ukazatelů. V době začínající hospodářské recese po roce 2008 lze pozorovat prudký vzestup nezaměstnanosti společně s prudkým poklesem

HDP. Kulminace vzrůstu nezaměstnanosti nastala až v průběhu roku 2010. Podle analytiků Českého statistického úřadu ji zapříčinilo lehké znovunastartování ekonomiky v průmyslu orientovaném především na vývoz. Na vývoji HDP se negativně odrazila i realitní krize, díky které klesla poptávka po nových nemovitostech určených k podnikání, či bydlení. Je tedy zřejmé, že HDP a míra nezaměstnanosti spolu velmi úzce souvisí, ovšem je třeba si také uvědomit, že závislost obou ukazatelů je obousměrná a dle místní ekonomické situace může být tato závislost přímo nebo také i nepřímou úměrná. Podrobný mezikvartální vývoj HDP je uveden v příloze č. 3.

Graf č. 3.8: Meziroční vývoj HDP a obecné míry nezaměstnanosti za období 2007 až 2011

Zdroj: ČSÚ, veřejná databáze, vlastní zpracování

I přes trvající ekonomickou recesi se v roce 2011 snížila míra nezaměstnanosti. Jednou z příčin tohoto poklesu bylo plánované přijetí důchodové reformy v říjnu 2011, která značně znevýhodnila podmínky občanů odcházejících do předčasného důchodu. Řada lidí se tedy rozhodla využít možnosti odchodu do předčasné penze za starých podmínek, aby jim nebyl tak razantně snížen základ pro výpočet výše penze, jak udává novela. Klesl tedy počet zaměstnaných, ale zároveň i ekonomicky aktivních.

4 Zhodnocení vlivu migrace na pracovní trh v ČR

Kapitola rozebírá demografické vlivy imigrace, v oblasti stárnutí obyvatelstva ve vyspělejších ekonomikách světa. Následuje SWOT analýza imigrace cizinců, ve které bude určena prospěšnost imigrace pro Českou republiku. Konec kapitoly bude zaměřen na shrnutí vlivů imigrace na pracovní trh České republiky.

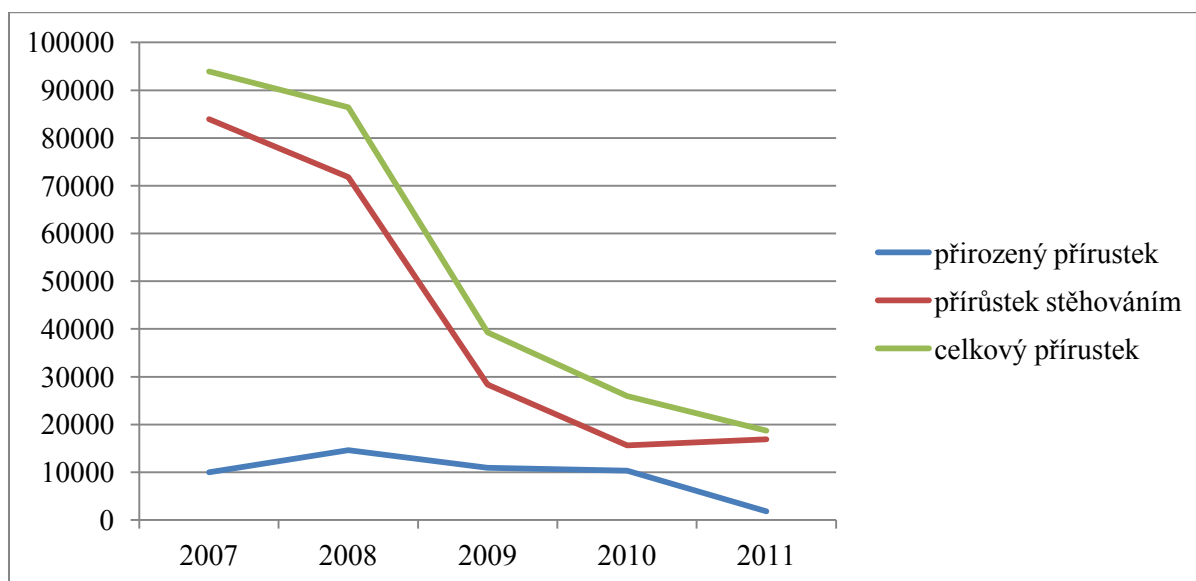
4.1 Demografické vlivy

Mezi jedno z rozsáhlých odvětví, která jsou značně ovlivněná pracovní migrací, patří demografie. Přírozený přírůstek obyvatel v České republice byl na velkém vzestupu až do roku 2008, než naplno udeřila hospodářská krize. Po roce 2008 byl přírůstek obyvatel stále kladného charakteru, ovšem již nebyl tak vysoký. Z demografického hlediska tento stav byl nejvíce znát v přírozeném úbytku, který vychází z rozdílu počtu živě narozených (natality) proti počtu zemřelých (mortality), kde se počet živě narozených snižoval a začal se přibližovat k hodnotě počtu zemřelých. Hospodářská recese ovlivnila i podvědomí místní populace, v jejímž důsledku značná část obyvatel podlehla strachu a nejistotě z další budoucnosti. Lidé nezakládali tak hojně rodiny, jako v předešlých letech a pokud už se rozhodli pro dítě, byli svou životní situací donuceni mít pouze jednoho potomka. Vzniklá ekonomická situace mnohých rodin by totiž nedovolila se o dalšího potomka řádně postarat a patřičně jej vychovat. Tato situace se týkala většiny populace, mezi nimiž se našly samozřejmě i výjimky, které ekonomická stránka věci nezajímala, popřípadě jejich ekonomická gramotnost byla na nízké úrovni a možné následky si ani neuvědomili.

Hospodářská recese značně zmírnila příliv cizinců do České republiky, přesto jejich počet stále rostl. Spousta zahraničních osob, které byly v České republice evidovány v postavení pracovníků, byla nucena republiku opustit, neboť pro ně již nebyla práce. Díky restrukturalizaci trhu práce ale byla nabízena jiná pracovní místa, která obsadili migranti z odlišných sociálních vrstev a zároveň jiného vzdělání. Tento jev je nazýván jako přírůstek stěhování a vyjadřuje rozdíl mezi přistěhovalými a vystěhovalými osobami.

Pokles ročního přírůstku obyvatel České republiky je vyobrazen v grafu č. 4.1, ze kterého je patrné, že v roce 2011 se počet živě narozených a počet zemřelých značně přiblížil a na stále rostoucím trendu množství populace mají největší podíl přistěhovalí cizinci.

Graf č. 4.1: Meziroční přírůstky obyvatel České republiky v letech 2007 až 2011

Zdroj: DEMOGRAFICKÉ INFORMACE, ANALÝZY A KOMENTÁŘE [online]. DEMO [cit. 2013-04-016]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=841, vlastní zpracování.

Lze tedy říci, že migrační pohyb více ovlivňuje celkový přírůstek obyvatelstva, než přirozený pohyb obyvatel. Jedno z nejrozšířenějších témat okolo demografických debat v dnešní době zastává otázka, zda příchod migrantů nižší věkové kategorie je schopen zastavit stárnutí populací v západních zemích. Shodu nacházejí odborníci v názoru, že i přes vysokou míru imigrace nebude stárnutí populace v nejbližších letech zastaveno, ovšem její průběh bude do určité míry zpomalen.

4.2 SWOT analýza

V této kapitole je rozebrána problematika imigrace cizinců pomocí SWOT analýzy, v níž je uveden souhrn pozitivních a negativních dopadů imigrace. Ve SWOT analýze jsou popsány i přínosy a ohrožení, které mohou nastat. Analýza je zaměřena na vstupujícího cizince z pohledu imigrační země, České republiky. Je důležité ovšem zmínit, že problematika migrace je natolik komplexně provázána s celým systémem, že kde se výsledná analýza může jevit v jistých případech pozitivní, tak na druhé straně mohou existovat subjekty, pro které bude analýza negativního charakteru. Pro objektivitu analýzy je potřebné zohlednit několik zásadních faktorů a charakteristik, ovlivňujících dané dopady imigrace. Mezi nejsledovanější faktory patří geografická poloha, historické zkušenosti s migrací v dané zemi, aktuální vývoj hospodářství a v neposlední řadě vyspělost ekonomiky.

Tab. č. 4.1: SWOT analýza imigrace cizinců

Silné stránky	Slabé stránky
Příchod pracovní síly Kladný vliv na hospodářství Kulturní obohacení	Sociální vyloučení některých cizinců Špatné pracovní zacházení s migranty Nelegální migrace
Příležitosti	Ohrožení
Pohyb pracovní síly Změna v demografickém vývoji	Negativní přijetí společností Kriminalita

Zdroj: vlastní zpracování

Silné stránky

Mezi odborníky, zabývajícími se migrací, je uznávána myšlenka o přínosu migrace jako celku mnoha výhod pro zemi i společnost.

Jedna z bezesporných výhod související s migrací je pro imigrační zemi množství přichodící pracovní síly. Ta je ve většině případů vysoce aktivní. Vzdělanost přichodící pracovní síly je různorodá. Část cizinců má vysoké kvalifikované vzdělání a hledají uplatnění ve svých oborech. Jiná část cizinců nemá vzdělání na vyšší úrovni a proto se uchyluje k hledání málo placených, pro místní pracovní sílu mnohdy neatraktivních, pracovních pozic. Cizinci s nízkou kvalifikací tak velmi často ve vyspělejších zemích vyplňují vzniklé mezery na trhu práce.

Kladný vliv na hospodářství můžeme označit jako další silnou stránku imigrace. V některých sektorech je poptávka po mobilní a levné pracovní síle. Můžeme nalézt i sektory, které naopak vyhledávají vysoce kvalifikované odborníky mezi imigranty. Výhodu lze shledat u všech zúčastněných stran. Imigrant získává práci společně se mzdou, zaměstnavateli se snižují náklady na výrobu a v rámci konkurenčního boje může cenovou hladinu svých výrobků ponížít, na což pozitivně reaguje spotřebitel zakoupením zboží.

Kulturní obohacení můžeme najít například v gastronomii a nebo také ve sportovním vyžití a mnoha dalších.

Slabé stránky

Příchod samotného migranta do nové země je pro něj mnohdy z psychické stránky velmi obtížný. Příčinou takové psychické zátěže může být jednak přetrhání rodinných a přátelských pout z domovské země, ale i pomalejší začlenění do nové společnosti z důvodů

etnické odlišnosti nebo jazykových bariér, následované pocitem méněcennosti a ostracismu. Existuje také skupina zaměstnavatelů, kteří zaměstnávají cizince cíleně a vědí, že cizinec nemá tolik možností k legislativní sebeobraně a jejich chování k cizinci je hrubé a ponižující, často balancující na hraně zákona. Nejčastěji jde o prohřešky týkající se nelidských pracovních podmínek a výše mzdy, která je mnohdy nižší než zákonem stanovené minimum

Problém představuje nelegální pracovní imigrace. Jednak ztrácí stát na daních a pojištění, ale zejména je zde problém podkopávání právního systému, na němž je demokratické zřízení založeno. Objektivně ekonomicky ztrácí nelegální imigrací i samotný imigrant, který zažívá diskriminaci. Dostává například velmi nízkou mzdu, přestože relativně naopak získává, protože si často vydělá několikanásobně víc než v domovské zemi. Ztrácejí také všichni ekonomicky aktivní v majoritní společnosti, kteří se chovají mravně a podle zákona, např. prohrávají konkurzy na zakázky s firmami, ve kterých pracují „levní nelegální migranti“. Kdo z nelegální migrace získává, je domácí podnikatel, jenž nelegální migranty zaměstnává, a „zprostředkovatelé“, kteří tyto aktivity organizují.⁴⁶

Příležitosti

Snadnější pohyb imigrační pracovní síly je z ekonomického pohledu příležitostí, při níž lze aktuálně reagovat na změny pracovního trhu. Při větší poptávce po pracovní síle lze využít možnost změny migrační politiky v podobě úprav žádající pracovní sílu a pobízející kvalifikované cizince. Jakmile poptávka po práci začne kulminovat a nabírat klesající tendenci, začíná se projevovat hospodářský cyklus a zákonodárci mohou v tu chvíli uplatnit opatření k vydávání víz nebo uplatnit metodu podporovaných dobrovolných návratů do země původu.

Imigrace nabízí i řešení negativních důsledků vývoje demografické situace v zemích vyspělých ekonomik, pro které je typickým znakem velmi nízký až záporný přirozený přírůstek obyvatelstva, jinak řečeno jeho stárnutím. Mezi takové země se řadí i Česká republika. Odborníci se shodují, že v otázce stárnutí populace imigrace nemůže její stárnutí zcela zastavit, i když je její četnost vysoká. Průběh stárnutí populace může být imigrací pouze do určité míry zpomalen.

Ohrožení

Příchod migrantů se odráží na změně etnické, rasové i náboženské struktury hostitelské země, proto se zvyšující četnost migrace může negativně odrazit na pohledu

⁴⁶UKRAJINCI CZ, [online] EKONOMICKÉ DOPADY MIGRACE [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: <http://www.ukrajinci.cz/cs/publikace-clanky/detail/ekonomicke-dopady-migrace/>.

společnosti. Mohou nastat situace, kdy prudší nárůst migrantů vyvolá obavy z ohrožení místní kultury země.

Občané hostitelské země se mohou cítit ohroženi z důvodu nárůstu kriminality cizinců. Nelze jednotně soudit všechny cizince a říci, že paušálně se zvýšenou imigrací vzroste kriminalita, ovšem lze s určitostí říci, že struktura imigrujících cizinců není jednotná, tudíž i někteří z nich se na kriminalitě mohou podílet.

4.3 Vlivy migrace na pracovní trh ČR

Dopady pracovní migrace v České republice jsou dvojího charakteru. Při posouzení dopadů z hlediska nezaměstnanosti lze říci, že zahraniční pracovní síla vyplňuje vzniklé mezery na trhu práce, které vznikají odmítavým postojem místní pracovní síly k poptávce po práci. Důvodů k tomuto jednání se najde spousta. Jako nejčastější lze mezi ně zařadit nízkou mzdovou motivaci, fyzicky nebo psychicky náročnou náplň práce a nemožnost kariérního růstu. Tyto důvody si ovšem cizí pracovník nepřipouští, neboť z jeho pohledu, po příchodu z rodné, obvykle chudší země a horších životních poměrů, neexistují a rád takové neatraktivní pracovní místo přijme. Vyplněním takto vzniklých mezer na trhu práce se snižuje obecná nezaměstnanost ve státě a to se pozitivně odráží na jeho produktivitě práce a ekonomickém růstu.

Pracovní migrace ovšem může přinášet i negativní ekonomické dopady, hlavně pokud se jedná o migraci ilegální, kdy cizí pracovní síla není v České republice přiznána a značně tím podporuje růst tzv. černé ekonomiky. Tito pracovníci neodvádějí žádná pojištění, ani povinné finanční odvody do státního rozpočtu a v souvislosti s tím tyto povinnosti nemohou a ani nechtějí dodržovat ilegální zaměstnavatelé. Stát tak přichází o značné množství prostředků a proto se snaží ilegální zaměstnávání s pomocí cizinecké policie eliminovat.

Pracovní migrace nepřináší negativa pouze ekonomického charakteru, ale také i charakteru sociálního, neboť odlišnost názorů populace na existenci pracovní migrace je značná. Opomeneme-li část lidí, která ve věci pracovní migrace nemá svůj ucelený názor nebo toto téma neřeší, dostaneme se ke dvěma skupinám lidí. Jedni jsou pro integraci pracovní migrace do naší společnosti z důvodů zacelení mezer na trhu práce a jeho rozvoji, což je popsáno výše. Druhá skupina lidí pracovní migranty razantně odmítá se statisticky nepodloženým laickým odůvodněním, které říká, že pracovní migranti obírají české občany o práci. Vzniká tak fenomén, o který se stále opírá spousta těchto lidí. Jedná se tedy pouze o lidový názor, který dosáhl vlivu na společnost a ta začala migranty odsuzovat.

Tyto názorové odlišnosti mají dopady na rozvrácení společnosti a v jistých případech dávají i základní kořeny extrémistickým skupinám a následným rasově nesnášenlivým útokům.

Z analýzy závislosti vývoje počtu cizích pracovníků, jejich struktury na českém trhu práce a obecné míry nezaměstnanosti lze potvrdit hypotézu o pozitivním dopadu migrace na trh práce v České republice. Navzdory předsudkům, panujícím v dnešní společnosti, jsou pracovní imigranti pro Českou republiku přínosem.

My, jako společnost, bychom měli migranty pozitivně přijímat, neboť i migranti přispívají k lepšímu ekonomickému vývoji naší země.

5 Závěr

Migrační politika České republiky prošla v květnu 2004, značnými změnami, související s jejím přijetím mezi země Evropské unie, hlavně v oblasti sjednocování cizinecké legislativy. Tímto historickým mezníkem byl cizincům zjednodušen vstup do země za účelem práce, usídlení, popřípadě založení rodiny a od základu i změny života. Jednou z nesporných základních výhod členství v Evropské unii je volný pohyb osob a zboží. Do České republiky se tak bez legislativních problémů začínaly dostávat skupiny pracovníků, které zde do té doby měly značně omezenou možnost pracovat. Jednalo se o občany členských států Evropské unie, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska. Těžší podmínky ke vstupu do České republiky zůstaly příslušníkům všech ostatních zemí světa, které se nazývají Třetí země. Výsadní postavení mají mezi cizinci pouze občané Slovenské republiky, u nichž je i z historických důvodů otevřenější přístup do České republiky.

Cílem diplomové práce bylo zhodnotit vliv migrace na pracovní trh v České republice na základě analýzy a také zamyšlení se nad přítomností cizinců na trhu práce, zda jsou pro něj příležitostí nebo hrozbou. Cíl práce byl naplněn. V průběhu práce byla potvrzena hypotéza, že zahraniční pracovní síla nepředstavuje ohrožení pro zaměstnávání českých občanů.

Pro splnění cíle diplomové práce a seznámení se s vývojem struktury migrantů v České republice byla zvolena léta 2007 až 2011, protože se jednalo o nejaktuálnější data, která byla v době tvorby této diplomové práce k dispozici a zároveň poskytla nezkreslený obraz k dané problematice.

Pro zhotovení přehledu o vývoji bylo potřeba důkladného prostudování různých statistických informací z oficiálních zdrojů, zaměřujících se na sledování demografické i ekonomické struktury.

Pracovní migrace je z ekonomického hlediska nezanedbatelný faktor ovlivňující v mnoha směrech celou tržní ekonomiku všech zemí světa. Z důvodu velkého rozsahu této problematiky a nutnosti detailnějšího zaměření jsem se v diplomové práci zabývala pouze imigračním směrem pracovní migrace z pohledu České republiky.

V současné době žije oficiálně okolo 440 000 cizinců v České republice. Většina z nich imigrovala do země za účelem zaměstnání. Z pohledu ekonomických aktivit lze říci, že v České republice cizinci preferují více formu zaměstnání před samostatným podnikáním. K změnám došlo až po vypuknutí hospodářské recese, kdy počet nabízených pracovních míst klesl a nebylo možno cizince v tak hojné míře zaměstnat. Docházelo k podrobnějším

analýzám trhu, na základě kterých bylo rozhodováno o udělení či neudělení pracovních povolení. Cizinci přišli na možnost, jak tyto zamítavé povolení orgánů činných v rozhodování obejít. Při žádání o živnostenské oprávnění totiž nebylo zjišťováno postavení daného odvětví podnikání na trhu práce, ani počet pracovních míst. Pro cizince bylo tedy mnohem jednodušší toto oprávnění získat. Tato klička v legislativě se odrazila od roku 2009 na pozitivním růstu trendu počtu cizinců podnikatelů, hlavně z oblastí třetích zemí. V poptávce trhu po práci, která byla degradována úderem hospodářské recese se začaly v hojné míře rozšiřovat druhy zaměstnání, která měla pro České pracovníky z mnoha důvodů velmi nízkou atraktivitu. Vznikající mezery na trhu práce využili zejména cizinci z oblastí třetích zemí s nízkým vzděláním a ochotou jít dělat cokoliv, mnohdy za velmi nízký výdělek a špatných podmínek. V důsledku potřeby této skupiny cizinců se levná pracovní síla z ciziny stává atraktivní pro české zaměstnavatele. Ti totiž nemusejí platit cizincům tak vysoké mzdy, jako by tomu bylo u kvalifikovanější pracovní síly. Vypovídá o tom klasifikace CZ-NACE, ve které je uveden přehled zaměstnaných cizinců dle oborů. Vrchní příčky cizinců třetích zemí obsazují zaměstnání ve stavebnictví a zpracovatelském průmyslu.

Mezi nejčtenější národnosti vykonávající na našem území pracovní činnost patří obyvatelé Slovenska, Ukrajiny, Vietnamu a Polska. Vliv pracovní migrace na fungování České republiky je obousměrný. Má své zásadní pozitiva i negativa, jejich posouzení ovšem záleží na individualitě člověka, který o nich míní polemizovat. Proto také otázka, zda migrace přináší pozitiva, či negativa, rozděluje společnost do dvou velkých názorových skupin. Situace okolo odlišnosti názorů populace není jen výsadou České republiky, nýbrž celosvětového měřítko.

Na základě provedené SWOT analýzy imigrace cizinců je pracovní migrace pro naši zemi i přes svá negativa přínosem. Zásadním způsobem kladně ovlivňuje vývoj české ekonomiky. I když imigranti v hojné míře zabírají volné pracovní pozice, je třeba si uvědomit, o jaké pozice se jedná a že těmito pozicemi český pracovník obvykle pohrdá a dlouhodobě je ignoruje.

Seznam použité literatury

Odborná literatura

ASLAN, Ednan. *Migrace a kulturní konflikty*. 1. vyd. Editor Harald Christian Scheu.

Praha: Auditorium, 2011, 322 s. ISBN 9788087284070.

BARŠOVÁ, Andrea a Pavel BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. 308 s. ISBN 80-210-3875-6.

BROŽOVÁ, Dagmar. *Společenské souvislosti trhu práce*. 1. vyd. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 2003, 140 s. ISBN 80-86429-16-4.

BUDILOVÁ, Lenka a Tomáš HIRT. *Policista v multikulturním prostředí, Informační manuál pro policii ČR*. Praha, 2005. 99s. ISBN 80-903510-1-8.

DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku*. 1. vyd. Praha: sociologické nakladatelství, 2010. 207 s. ISBN 978-80-7419-039-1.

DRBOHLAV, Dušan. *Nelegální ekonomické aktivity migrantů: Česko v evropském kontextu*. Praha: Karolinum, 2008, 311 s. ISBN 978-80-246-1552-3.

FASSMANN, Martin. *Stínová ekonomika a práce na černo*. Praha: K Effect CZ, s. r. o, 2007, 358 s. EAN: 978-80-86846-21-7.

FUCHS, Kamil a Pavel TULEJA. *Základy ekonomie*. 1. vyd. Praha : Ekopress, odborné nakladatelství, 2003. 348 s. ISBN 80-86119-74-2.

HARALD, Christian Scheu. *Migrace a kulturní konflikty*. 1. vyd. Praha: Auditorium, 2011. 322 s. ISBN 978-80-87284-07-0.

JOKLOVÁ Kateřina a Jitka RYŠAVÁ. *Zaměstnávání cizinců a vysílání pracovníků do zahraničí*. 1. vyd. Praha: ASPI, a. s., 2009. 309 s. ISBN 978-80-7357-437-6.

JUREČKA, Václav a kol. *Mikroekonomie: základní kurz*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, Ekonomická fakulta, 2000. 269 s. ISBN 80-7078-771-6.

JUREČKA, Václav a kol. *Makroekonomie: základní kurz*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, Ekonomická fakulta, 2004. 312 s. ISBN 80-248-0530-8.

KELLER, Jan a Lubor TVRDÝ. *Vzdělanostní společnost?: Chrám, výtah a pojišťovna*. 1. vyd. Praha: Sociologické Nakladatelství (SLON): edice Studie, 2008. 158 s. ISBN 978-80-86429-78-6.

PAULÍK, Tibor a Pavlína PELLEŠOVÁ. *Makroekonomie A*. 1. vyd. Karviná: Slezská univerzita v Opavě, Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné, 2004, 285s. ISBN 80-7248-234-3.

SLANÝ, Antonín a kol. *Ekonomické prostředí a konkurenceschopnost*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 325 s. ISBN 978-80-210-5056-3.

ŠIMEK, Milan. *Ekonomie trhu práce A*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, Ekonomická fakulta, 2007, 171 s. ISBN 978-80-248-1416-2.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 188 s. ISBN 80-7178-648-9.

VÁCLAVÍKOVÁ, Anna a kol. *Problematika trhu práce a politiky zaměstnanosti*. 1. vyd. Opava: Optys, 2009. 149 s. ISBN 978-80-85819-76-2.

WINKLER, Jiří a Martin ŽIŽLAVSKÝ. *Institucionální změna a veřejná politika: analýza zaměstnanosti*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001, 185 s. ISBN 978-80-210-5601-5.

Právní předpisy

Zákon č. 40 ze dne 29. prosince 1992 o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky. In: Sbírka zákonů České republiky. 1993, částka 12, s. 230-235. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=22470>.

Zákon č. 65 ze dne 16. června 1965 zákoník práce. In: Sbírka zákonů České republiky. 1965, částka 32, s. 357-411. Dostupný také z:

<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=1361>.

Zákon č. 325 ze dne 19. listopadu 1999 o azylu a o změně zákona č. 289/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu). In: Sbírka zákonů České republiky, 1999, částka 106, s.3785-7405 . Dostupný také z:

<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3323>.

Zákon č. 326 ze dne 30. listopadu 1999 o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. In: Sbírka zákonů České republiky, 1999, částka 106, s. 7406-7447. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3323>.

Zákon č. 435 ze dne 13. května 2004 o zaměstnanosti. In: Sbírka zákonů České republiky, 2004, částka 143, s. 8270-8316. Dostupný také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4447>.

Zákon č. 455 ze dne 2. října 1991 o živnostenském podnikání (živnostenský zákon). In: Sbírka zákonů České republiky, 1991, částka 87, s. 2122-2160. Dostupní také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=2499>.

Internetové a jiné zdroje

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ČSÚ: *Život cizinců v ČR* [online]. ČSÚ [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/B700359FFD/\\$File/111809.pdf](http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/t/B700359FFD/$File/111809.pdf).

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ČSÚ: *Cizinci: Cizinci v ČR* [online]. ČSÚ [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/cizinci_uvod.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, ČSÚ: Klasifikace ekonomických činností [online]. ČSÚ [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/FA003936CC/\\$File/021608.pdf](http://www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/t/FA003936CC/$File/021608.pdf).

DEMOGRAFICKÉ INFORMACE, ANALÝZY A KOMENTÁŘE [online]. DEMO [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: http://demografie.info/?cz_migrace=.

DEMOGRAFICKÉ INFORMACE, ANALÝZY A KOMENTÁŘE [online]. DEMO [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=841.

DEMOGRAFICKÉ INFORMACE, ANALÝZY A KOMENTÁŘE [online]. DEMO [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=841.

DRBOHLAV Dušan a Zdeněk UHEREK. *Reflexe migračních teorií* [online]. 2007. [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://web.natur.cuni.cz/ksgrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>.

ECONET ZPRAVODAJSTVÍ, ECONET [online]. ECONET [cit. 2013-03-28]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/f76c21488a048c95bc0a5f12deece153/Microsoft_Word___Ekonomick___d___367_vody_migrace.pdf.

INTEGROVANÝ PORTÁL MINISTERSTVA PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, MPSV: Služba EURES v Evropské unii a Evropském hospodářském prostoru [online]. MPSV [cit. 2013-04-10]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/eures/sit_eures.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, MPSV: Tisková zpráva [online]. MPSV [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12632/tz_160312a.pdf.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. MVČR: *Služby pro veřejnost* [online]. MVČR [cit. 2013-01-10]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/kdo-je-obcan-eu-a-jeho-rodinny-prislusnik-209966.aspx>.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. MVČR: *Služby pro veřejnost* [online]. MVČR [cit. 2013-01-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zelene-kary.aspx>.

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. MVČR: *Služby pro veřejnost* [online]. MVČR [cit. 2013-01-28]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/modra-karta.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>.

POŘÍZKOVÁ, Hana. *Analýza zahraniční zaměstnanosti v České republice; postavení cizinců na trhu práce a podmínky jejich ekonomické integrace* [online]. 1. vyd. Praha 2: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2008 [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_251.pdf. ISBN 978-80-87007-83-9.

RICHTERMOCO VÁ, Tamara. *Migrace v České republice, její klady a zápory* [online]. 2010. [cit. 2013-03-26]. Dostupné z: http://www.oberig.cz/_ftp/pdf/Migrace%20v%20CR.pdf.

SOCIOLOGICKÝ WEBZIN, SOCIOWEB: [online]. SOCIOWEB [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=temata&shw=253&lst=113>.

TVRDÝ, Lubor. *Trh práce a vzdělanost v regionálním kontextu* [online]. 2007. [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: http://rozvoj-obce.cz/wp-content/uploads/2007_VTP_regiony.pdf.

UKRAJINCI CZ, [online] EKONOMICKÉ DOPADY MIGRACE [cit. 2013-04-18]. Dostupné z: <http://www.ukrajinci.cz/cs/publikace-clanky/detail/ekonomicke-dopady-migrace/>.

VAVREČKOVÁ, Jana a Ivo BAŠTÝŘ. *Působení fenoménu brain drain v ČR a výdělková motivace odborníků k práci v zahraničí*. [online]. Praha: VÚPSV, 2009. [cit. 2013-04-03]. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_303.pdf.

VÝZKUMNÝ ÚSTAV PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, VÚPSV: [online]. VÚPSV [cit. 2013-03-17]. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz/index.php?p=index&site=default>.

Seznam zkratek

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EHP	Evropský hospodářský prostor
EU	Evropská unie
EURES	Evropské služby zaměstnanosti
HDP	Hrubí domácí produkt
MFC	Mezní náklady na práci
MRPL	Příjem z mezního fyzického produktu
NACE-CZ	Klasifikace ekonomických činností
OKEČ	Odvětvová klasifikace ekonomických činností
OSN	Organizace spojených národů
SWOT	Strengths, Weakness, Opportunities, Threats

Prohlášení o výsledku diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO), má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mě požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 24. dubna 2013

Bc. Aneta Vertichová

Seznam příloh

Příloha č. 1: Formulář Informační karta

Příloha č. 2: Vývoj počtu cizinců v jednotlivých regionech soudružnosti v letech 2007 až 2011

Příloha č. 3: Vývoj HDP v České republice v letech 2007 až 2011

Příloha č. 1: Formulář Informační karta

INFORMACE

☐ o nástupu zaměstnání¹⁾ – ☐ o vyslání k výkonu práce¹⁾

občana EU/EHP a Švýcarska nebo jeho rodinného příslušníka,
nebo cizince, který nepotřebuje povolení k zaměstnání na území ČR
(§87 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti)

Příjmení:	
Jméno:	Státní občanství: ²⁾
Datum narození:	Pohlaví: Muž ³⁾ ☐ Žena ³⁾ ☐
Rodné číslo: ⁴⁾	Místo narození:
Adresa v zemi trvalého pobytu:	
Adresa pro doručování zásilek v ČR:	
Nejvyšší dosažené vzdělání (dle KKO): ⁵⁾	

občan EU³⁾ ☐, rodinný příslušník občana EU³⁾ ☐, občan Švýcarska³⁾ ☐,
rodinný příslušník občana Švýcarska³⁾ ☐, občan EHP³⁾ ☐, rodinný příslušník občana EHP³⁾ ☐,
cizinec podle: § 98 písm. a)³⁾ ☐, § 98 písm. b)³⁾ ☐, § 98 písm. c)³⁾ ☐, § 98 písm. d)³⁾ ☐,
§ 98 písm. e)³⁾ ☐, § 98 písm. j)³⁾ ☐, § 98 písm. k)³⁾ ☐, § 98 písm. l)³⁾ ☐,
§ 98 písm. m)³⁾ ☐, § 98 písm. n)³⁾ ☐, § 98 písm. j)³⁾ ☐, § 98 písm. k)³⁾ ☐

Zaměstnání¹⁾ – výkon práce¹⁾ v ČR od:	do⁶⁾
v profesi KZAM (ISCO-88) ⁷⁾ číselný kód KZAM (ISCO-88) ⁷⁾	
zařazení dle OKEČ (NACE) ⁸⁾	
vzdělání požadované pro výkon povolání (KKO) ⁵⁾	

a) pracovní právní vztah k zaměstnavateli se sídlem v ČR⁹⁾

zaměstnavatel – název

sídlo (adresa – okres, obec, ulice, číslo, PSČ):

IČ: rodné číslo¹⁰⁾

kontaktní osoba telefon

místo výkonu práce (adresa)

b) vyslání k výkonu práce⁹⁾ - na základě smlouvy³⁾ ☐

- na základě pronájmu pracovní síly³⁾ ☐

fyzická nebo právnická osoba, u níž je vykonávána práce na území ČR (název a adresa sídla –okres, obec, ulice,

IČ rodné číslo¹⁰⁾

kontaktní osoba telefon

místo výkonu práce

c) pracovně právní vztah k zaměstnavateli se sídlem mimo území ČR ⁹⁾

zaměstnavatel – název

sídlo (adresa – okres, obec, ulice, číslo, PSČ)

odpovědný pracovník tel.: fax/e-mail:

Jedná se o první zaměstnání na území ČR: ano³⁾ ☐ ne³⁾ ☐

Datum:

Razítko:

Podpis odpovědného pracovníka:

Záznam úřadu práce v

Úřadu práce doručeno dne

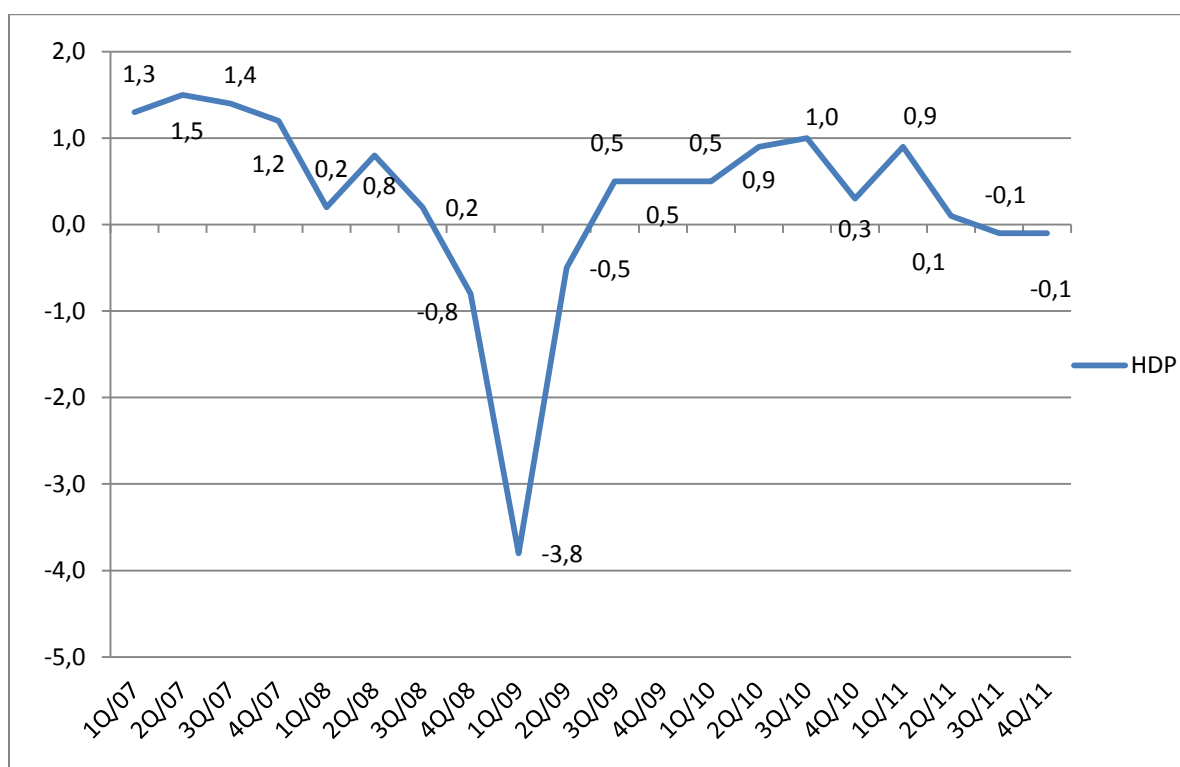
Zdroj: Integrovaný portál MPSV

Příloha č. 2: Vývoj počtu cizinců v jednotlivých regionech soudružnosti v letech 2007 až 2011

Region	2007	2008	2009	2010	2011
Praha	129 002	141 841	148 123	148 447	160 783
Střední Čechy	50 273	60 123	58 490	57 757	57 522
Jihozápad	36 157	44 196	42 977	40 212	38 778
Severozápad	52 472	55 772	51 638	50 195	50 018
Severovýchod	41 362	46 425	44 525	43 637	42 233
Jihovýchod	41 335	45 390	45 490	43 976	44 259
Střední Morava	17 961	18 322	17 573	17 497	17 774
Moravskoslezsko	22 962	25 496	23 687	22 570	22 786

Zdroj: ČSÚ, Cizinci v ČR, vlastní zpracování

Příloha č. 3: Vývoj HDP v České republice v letech 2007 až 2011

Zdroj: ČSÚ, HDP, národní účty, vlastní zpracování